№ 151 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 15

1909
ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍԻ 15 № 151

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Յուլիսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 5 ր. 50 կ.
Ամերիկա՝ 3 դոլլար, Եւրոպա՝ 15 ֆրանկ, Թիւրքիա՝ 60 ղրուշ:
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговаго Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Փարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Թոյլատրված լուսաւորութեան մինիստրից
Մոսկվայի Կանանց Բարձրագոյն
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ
Մոսկվայի համալս. պրիվ.-դոցենտ Պ. Գ. ՍՏԱՏԿԵՎԻՉԻ և Ա. Բ. ԻԶԱՉԻԿԻ
Համալսարանների բժշկական ֆակուլտէտների ծրագրով, ՀԻՆԳ ՏԱՐՎԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՈՎ.
Առաջին դասընթացքի համար խնդրագրերն ընդունվում են Մոսկվայում, Պետրովկա, տուն Կարաւօվայի: Գրասէր և անձամբ տեղեկ. ստանալու համար՝ 12—2 ժամը ցեր.: Պարապմունքները սկսվելու մասին աշնանը կը յայտարարվի առանձին. Դասընթացքները գտնվում են Կուդրինսկայա փող. վրա, Կենդանաբանական այգու մօտ, սեփ. տանը: Հրէական դաւանութեան պատկանող անձերին դասընթացքները բնակութեան իրաւունք չեն տալիս, և նրանք ընդունվում են օրէնքով սահմանված նօրմայով.
(15, ?) տռ. (М. 210174) 587. 2—1

ԷԼԵՔՏՐՕ-ԲԻՕԳՐԱՖ
„ՄՈՒԶԱ“
Միխայլովսկի պր. № 163, Բակինսկայա փող. անկիւն, Դիտանոցի հանդէպ.
Յուլիսի 13-ից նոր ծրագիր.
1) ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՅԻ ԱՆՏԱՌ. ԱՇԽԱՐՀԸ
2) ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ԿՈՐՍԱՐ ԻՒՍՈՒՖԸ
3) ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾԻ ՋՈՀԸ
4) ՍԻՐՈՅ ՈՅԺԸ
5) ՈՒՐԱԽ ԳՐԱԿԱՆԱԳԷՏ (Հօմերական ծիծաղ)
6) ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍ (Կօմիզմից բարձր)
Հասարակութեան ցանկութեամբ՝ ծրագրից դուրս՝ «ՁԻԱՐՇԱՒՆԵՐԸ ԻՐԼԱՆԴԻԱՅՈՒՄ», խօչընդոտներով ու գոհերով: Նկարը ցուցադրվում է երաժշտութեան հետ միասին՝ էֆֆէկտներով:
Էլեկտրօ-Բիօգրաֆ «Մուզա» թատրօնին կից շքեղ այգի՝ լայնատարած կանաչներով: Այգում նկարները ցուցադրվում են բացօդեայ՝ յատուկ պատրաստված շքեղ վերանդայի վրա: Այգում նուագում է սեփական օպերային երաժշտախումբը Պալցեվի ղեկավարութեամբ:
(ա) 653. 1—1

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ
Բժիշկ
Մ. Ն. ՄՈՍԽՍԵԱՆ
Ընդունում է հիւանդներին: Ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ:
Ամարանոց Սկօրովի:
(Հ. Չ.) (տռ) 631. 5—3

ԹԻՖԼԻՍԻ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
երթևեկ հիւանդների համար ամէն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:
Տելեֆօն 695
Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամէն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.:
Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:
Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:
Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամէն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամէն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամէն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:
Բ. Ս. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Գ. ՄԻՐՁՕՅԵԱՆ ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամէն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:
(օ. մ.) ա. 38. 100—62

ՇԻՆԱՐԱՐ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Մեր առաջն է մի գրքոյկ, որ պարունակում է իր մէջ օսմանեան պարլամէնտի երեսփոխան դօկտոր Ն. Տաղաւարեանի այն ճառը, որ նա խօսել է օսմանեան խորհրդարանում Թիւրքիայի տնտեսական զարգացման մասին:

Երեսփոխանը, ընդգծելով եկամուտի նոր աղբիւրներ որոնելու կարևորութիւնը, գգուշացնում է, որ պէտք է վերջ տալ տուրքերի և հարկերի աւելացմանը, որովհետև օսմանեան ժողովուրդը առանց այն էլ չափազանց նեղված և տանջված է անասելի տուրքերից: Նոր աղբիւրները, ճառախօսի ասելով, պէտք է որոնել երկրի արդիւնաբերական ուժերի զարգացման մէջ: Եւ նա հրաւիրում է ուշադրութիւն երկրագործական, անտառային, հանքային արդիւնաբերութեան ընդարձակման և հում մթերքների գործարանական մշակութեան և շահագործութեան վրա:

Օսմանեան պետութիւնը հարուստ է հողով, անտառով, հանքերով, բայց մինչև այժմ անընդունակ է հանդիսացել ստանալ նրանցից այն բոլոր օգուտները, որ կարող էին նրանք տալ:

Դրա պատճառը մի կողմից աւելի բարձր արհեստագիտութեան պակասութիւնն է, իսկ միւս կողմից հաղորդակցութեան ճանապարհների կամ իսպառ բացակայութիւնը երկրի շատ տեղերում, կամ նրանց անյարմար և անմշակ լինելը:

Եւ ճառախօսը բերում է համոզիչ օրինակներ, որոնք ցոյց են տալիս, թէ ինչպէս հաղորդակցութեան թերութիւնների շնորհիւ ճնշված է գիւղացին ամբողջ նահանգներում, հնարաւորութիւն չունենալով արտահանել իր արդիւնաբերած մթերքները դէպի շուկաները ձեռնտու պայմաններով վաճառահանելու համար և միևնոյն ժամանակ ստիպված լինելով նոյն մթերքները չափազանց թանգ և անձեռնտու գներով յետ ստանալու սուղ տարիներում:

Հաղորդակցութեան անյարմարութիւնների պատճառով օսմանեան պետութեան մէջ գտնվող քաղաքներից շատերը, մանաւանդ ծովեզրեայ, յաճախ ստանում են կիրառութեան մթերքներ Եւրոպայից, մինչդեռ ինքը Թիւրքիան կարող էր մատակարարել նոյն առարկաները իր սեփական հողերից, եթէ սրանք կապված լինէին այդ քաղաքների հետ երկաթուղիներով, խճուղիներով և ներքին նաւագնացութեամբ, օրինակ Միջագետքում:

Վերջին տասնեակ տարիներում Թիւրքիայի մէջ եղել են փորձեր երկրագործական կրթութիւն տալու երկրագործութեանը, սակայն վերջինս դեռ բեղմնաւոր գործունէութիւն չէ սկսել երկրի մէջ, թէ այն պատճառով, որ պետական ամբողջ կազմը աննպաստ է եղել այդպիսի գործողների համար, և թէ ինքը կառավարութիւնը բոլորովին անձեռնհաս է եղել կազմակերպելու հրահանգիչ և ղեկավարող գործունէութիւն մասնագէտ ուժերի համար: Գիւղատնտեսական կրթութիւն ստացողներից հազիւ տասը տոկոսը նուիրել է իրան բուն երկրագործական պարապմունքներին, մնացածները դարձել են պետական պաշտօնեաներ կամ ստանձնել են զանազան տեսակի մասնաւոր պաշտօններ:

Թիւրքիան պարտաւոր է ոտք դնել անտեսական բարեփոխութիւնների և բարւոքումների ճանապարհի վրա և զարգացնելով երկրի արդիւնաբերութիւնը՝ թէ ապահովել նրան տնտեսապէս և թէ ազատել նրան այն առկախ և ճնշված վիճակից, որի մէջ գտնվում է օսմանեան երկիրը, տնտեսապէս հպատակված լինելով օտար հեղինակութիւնների:

Երբ Թիւրքիայի քնած արդիւնաբերական ուժերը կարթնանան, երկրի խուլ անկիւնները կը հրաւիրվեն գործունէութեան, անապատները կոռոգվեն և արգաւանդ կը դառնան, ճահիճները կը ցամաքեցվեն և շինարար կուլտուրական գործունէութիւնը կը խրախուսվի և կը պաշտպանվի ամենուրեք, այն ժամանակ հին կուլտուրայի այդ հարուստ օրրանը նորից կեանք կառնի և կը բարգաւաճի շքեղագոյն փայլով:

Բայց արդեօք օսմանեան պետութեան գործողները ընդունակ կը լինեն այդ շինարար գործը աջող կազմակերպելու և իրագործելու:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք ստացանք Վիէննայից, յուլիսի 13-ից, մի հեռագիր, որով Վիէննայի Մխիթարեան միաբանութիւնը յայտնում է, որ Գրիգոր Գովրիկ սրբազանն այդ ուխտի ընդհանրական աբբահայր է ընտրված և հաստատված:

—

Փարիզ, 13 յուլիսի

Թագաւոր Կայսրին դիմաւորելու համար Ֆալիէրին ուղեկցում են ծովային, արտաքին գործերի, զինուորական մինիստրները, նոյնպէս և ծովային մինիստրի օգնական Շէրօն: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 13 յուլիսի

«Թայմս» լրագրում հրատարակված է Լիվերպուլի համալսարանի ռուսաց պատմութեան պրօֆէսօր Պէրսի նամակը, որի մէջ, պատասխանելով բանւորական կուսակցութեան ագիտացիային Թագաւոր Կայսրի գալստեան դէմ, յայտարարում է, որ ագիտացիան սխալ քաղաքականութեան արդիւնք է և մի շարք փաստեր բերելով մատնացոյց է անում, որ բանւորական կուսակցութեան գործունէութեան եղանակի պատճառը գործերի դրութեան հետ անծիշդ ծանօթութիւնն է: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 13 յուլիսի

«Նէօյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէ» լրագիրը հաղորդում է. «Պապը, ծանօթանալով դատաստանական քննութեան ընթացքի հետ, դիմեց Ֆրանց-Յօզեֆ կայսրին ինքնագիր նամակով, որի մէջ յայտնում է, որ թէպէտ և չէ կամենում նախավճռել զագրէբեան դատարանի որոշումը, սակայն խնդրում է միապետին յանուն եկեղեցու ներողամիտ լինել դէպի մեղադրեալները և ներումն շնորհել նրանց»: (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 13 յուլիսի

«Րէյխսանցէյգէր» լրագրում հրատարակված է կայսերական կանցլերի կարգադրութիւնը, որի համաձայն, ի նկատի ունենալով տեղի ունեցած խոլերային հիւանդութիւնները Ռիգայում, շոգենաւով Ռիգայից գերմանական որևէ նաւահանգիստներն եկող ճանապարհորդները նախապէս քան ափ իջնելը պէտք է բժշկական քննութեան ենթարկվեն: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 13 յուլիսի

Առանձին խորհրդակցութեան երկրորդ նիստում կարգադրվեց տեղական հասարակական կազմակերպութիւնների ցեկուցումը: Ընդհանուր վիճաբանութիւնների ժամանակ խորհրդակցութիւնը այն կարծիքը յայտնեց, որ պէտք է հանքային ջրերը թողնել գանձարանի վարչութեան տակ միայն այն պայմանով, որ արմատականապէս բարենորոգվի ջրերի վարչութիւնը և նրա կազմի մէջ մտնեն հասարակական վարչութիւնների և բժշկական ընկերութիւնների ներկայացուցիչները վճռող ձայնի իրաւունքներով: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ, 13 յուլիսի

Ոստիկանութեան դէպարտամէնտի փոխ-դիրեկտօր Զուէվ նշանակված է ոստիկանութեան դէպարտամէնտի դիրեկտօր: (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

Թէհրան, 13 յուլիսի

Նացիօնալիստների պարագլուխ Թաղի-զադէ ճանապարհ ընկաւ Թէհրան:

Նախկին ընդհանուր հիւպատոս Մահմէդ-Ալի-բէգ ճանապարհ ընկաւ Կ. Պօլիս: Ենթադրութիւն կայ, որ Սաթթար խանը և Բաղըր խանը պէտք է ճանապարհ ընկնէին նրա հետ, բայց նրանք հրաժարվեցին հեռանալ Թաւրիզից:

Դեռ շարունակվում է Թէհրանում կատարված յեղափոխութեան տօնախմբութիւնը:

Առայժմ չէ վերականգնված Ուրմիայի հեռագրական հաղորդակցութիւնը Թաւրիզի հետ: Մի փոքր բարւոքվեց գործերի դրութիւնը Ուրմիայի շրջանում: (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 13 յուլիսի

Կօմիտէտներ են կազմված մէջլիսի ընտրութիւնների վրա հսկելու համար: Ընտրութիւնները պէտք է կայանան մի շաբաթվայ ընթացքում: (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 13 յուլիսի

Լեախօվ կարճ ժամանակից յետոյ մտադրութիւն ունի ճանապարհ ընկնել Պետերբուրգ անձամբ զեկուցանելու համար պարսկական կօզակների բրիգադայի գործերի դրութեան մասին: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ.—Դիպլօմատիական շրջաններում անհանգստութիւն է տիրում այն լուրերի առիթով՝ թէ պարսից նոր կառավարութիւնը մտադիր է վերացնել կօզակների բրիգադան և փոխարինել ռուս հրահանգիչներին ուրիշ ազգութեան օֆիցերներով: Թէհրանում գտնվող Գերմանիայի ներկայացուցիչները, այդ լուրերի համաձայն, արդէն առաջարկել են պարսից կառավարութեանը դիմել գերմանական հրահանգիչների օգնութեան: Թէհրանի մեր ներկայացուցչին առաջարկված է եռանդով պաշտպանել ռուսական զինուորական կօնցեսսիան:

«Рус. Сл.» լրագրին հեռագրում են, որ ռուսական և անգլիական կառավարութիւնները ընդդիմանում են Զիլլի-Սուլթանի Թէհրան վերադառնալուն: («Б.»)

—

Լօնդօն.—Թէհրանից հաղորդում են, որ նոր շահը, թնդանօթների որոտի ներքոյ, մեծ սվիտայի ուղեկցութեամբ ժամանեց պալատ և այնտեղ հաւատարմութեան երդումն տուեց սահմանադրութեան:

Պատմում են՝ թէ ինչպիսի երկիւղով ընդունեց մանկահասակ շահ Ահմէդ-Միրզան ազգային ժողովի որոշումը՝ իրան «շահնշահ» ընտրելու մասին:

Պարսից ժամանակաւոր կառավարութիւնը ռուսական միսսիայի հաւատարմատար Սաբլինի վրա պարտականութիւն դրեց անջատել մանկահասակ շահին իր ծնողներից: Փոքրիկ շահը դառն կերպով լալիս էր և չէր համաձայնվում բաժանվել մօրից, որի մօտ գտնվում էր այդ ժամանակ: Վերջապէս ծնողները համաձայնվեցին նրա գնալուն և համոզեցին նրան: Դրանից անմիջապէս յետոյ Ահմէդ-Միրզան շահ յայտարարվեց: Ահմէդ-Միրզան ամբողջ առաւօտը արտասուք էր թափում, որ ստիպված է շահ դառնալու: Նա հանդարտվեց միայն այն ժամանակ, երբ ասացին նրան, որ ռուսաց դեսպանատանը լաւ լինելը արգելվում է: Փոքրիկ շահը զգալեց իրան ու կօզակների ուղեկցութեամբ կառք նստեց:

—

Թաւրիզ, 9 յուլիսի

Երէկ երեկոյեան ժամը $4^1/_2$-ին 101 թնդանօթների որոտը և այսօրվայ առաւօտեան ժամը 9-ին արքայական պալատում օտար դիպլօմատիայի և օտարազգի ներկայացուցիչների պաշտօնական շնորհաւորական ընդունելութիւնները փաստում էին Սուլթան-Ահմէդ շահի գահակալութիւնը: Հայարակութիւնը, որ երեք օր պիտի տօնէ ներկայ ակտը, խիստ ուրախ լինելով հանդերձ ներկայ յեղաշրջման առիթով՝ դարձեալ կանգնած է լուրջ խորհրդածութիւնների դիմաց: Նախկին լաւատեսութիւնը տեղի է տուել յոռետեսութեան, և այդ է պատճառը, որ գիտակից մարդիկ Պարսկաստանի ապագայի վերաբերմամբ շահի փոփոխութիւնը դրութեան լուրջ բարելաւման մեծ երաշխիք չեն համարում: Ճիշդ է, բռնակալական ամրակուռ պատնէշը ցնցվեց հիմքից, բայց մենք կասենք, որ Իրանը չէ կարող բարելաւվել և ցանկալի լաւագոյն օրեր տեսնել՝ եթէ նա կը շարունակէ միմիայն պարսիկների կառավարութեան մէջ տեսնել իր փրկութեան արշալոյսը:

Ովքեր որ մտածեն, թէ Պարսկաստանը պարսիկներով կարող է բարենորոգվել, կը նշանակէ, որ դրանք ծանօթ չեն Պարսկաստանին:

Ովքեր որ մտածում են, թէ Մամադ-Ալի շահի գահընկէցութեամբ փրկված է երկիրը, կը նշանակէ այդպիսիները չեն տեսնում այն անթիւ շահերը, որոնք վխտում են Իրանի հօրիզօնում:

Ցոյց տուէք պարսկական պաշտօնէութեան մէջ մի մարդ, որ իր շրջապատում, իր սահմանում Մամադ-Ալի շահից պակաս շահ եղած լինի... Ցոյց տուէք այդ ներկայի սրտացաւ միլլիօնատէրերի մէջ մի մարդ, մի պաշտօնեայ, որ իր անթիւ կարողութեան փշրանքներից գործադրած լինի հասարակութեան բարօրութեան համար: Ցոյց տուէք տասնեակ, քանեակ տարիներ գեներալ-նահանգապետութեան պաշտօն կատարած, Եւրոպա այցելած մի պաշտօնեայ, որ իրան յանձնված երկրում մի խալիֆայական դպրոցի իսկ հիմք դրած լինի:

Մեծ բան յուսալ այդպիսի մարդկանցից, որոնք երէկ բռնակալներ էին, իսկ այսօր սահմանադրական, ժողովրդական սկզբունքներով են օրօրվում և յեղափոխութեան դրօշին են կարկառում իրանց ձեռքերը, կը նշանակէ հաւատալ հրաշքների:

Պարսկական երկրորդ մէջլիսը կարող է ուղղել հին սխալը, որը ծանրանում է նախկին մէջլիսի վրա, եթէ գործի գլուխ անցնելուն պէս յոյսը չը դնի երկրի ժողովրդի վրա, այլ հրաւիրէ դրսից մարդիկ: Պատասխանատու պաշտօնների համար ոչ միայն երկրի իսլամ ժողովուրդն է ապիկար, այլ և այդ շրջապատի մէջ ապրած բոլոր միւս ազգութիւնները. նոյնիսկ եւրոպացիները, որոնք 10—15 և աւելի տարիներ ապրել են Պարսկաստան՝ չը պիտի պատասխանատու պաշտօնի կոչել, որովհետև ամենամաքուր եւրոպացին իսկ երբ երկար տարիներ ապրում է մեր շրջապատում, երկրի ժողովրդից աւելի վնասակար բովանդակութիւն է ստանում: Մի քանի հարիւր դրսեցիներ, յատուկ յանձնարարված մարդիկ հրաւիրելով պատասխանատու պաշտօնների համար, երկրի հպատակներից արժանաւորներին առանց ազգութեան և դաւանանքի խտրութեան երկրորդական պաշտօններ տալով՝ կարելի կը լինի դրութիւնը այնպէս բարւոքել, որ գուցէ հնարաւոր լինի մի օր դաշնադիրներին ասել, թէ այլևս ձեր զօրքերի ներկայութեան կարիքը անհրաժեշտ չէ: Այդ ցանկալի օրը դեռ շատ հեռու է, որովհետև, ինչպէս գիտենք, պարսկական գանձարանը դատարկ է, փոխառութեան պէտքը զգալի կը լինի, իսկ թէ ինչ նոր պայմաններ կարող են առաջ մղվել փոխառութեան առիթով, դժուար է կանխագուշակ լինել:

Ի բօ

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պոլսի յայտնի հասարակական գործիչներից մէկն Թիֆլիսում իր մի բարեկամին ուղղած նամակում, ի միջի այլոց, հետեւեալն է գրում.

«Ադանայի ջարդերը շատ խոր ազդեցութիւն գործած են իմ վրայ։ Այլեւս համոզուած եմ, որ Թիւրքերը մարդ չպիտի ըլլան. սակայն ինչպէս ընել, որ իրենց հետ մենք հայերս ալ չկործանինք։

«Ժողովուրդը, յուսահատ, սկսած է գաղթել։ Երկրէն ելնող հայն ինձ համար կորսուած է, ուստի կաշխատուի արգիլել այս գաղթումը։ Սակայն ի՞նչ վստահութիւն։

«Հաւանականաբար՝ ջարդերը չեն վերսկսիր, սակայն Թիւրքիոյ մէջ ամեն ինչ կարելի է։

«Մեր ազգային ներքին գործերն ալ լաւ վիճակ չունին. Երուսաղէմի մեր վանքն ու ազգային հիմնարկութիւնները ձեռքէ ելնելու վրայ են, Կեդրոնական վարժարանը՝ անկերպարան, Դպրեվանքը փակուած, ազգ. հիւանդանոցը փակուելու մօտ... Ու մեր «փրկիչներն» իրենց յիմար ծրագրերով կը վիճին...։ Աստուած օգնութեան հասնի»։

—

Ադանայի նահանգը տարեկան մօտաւորապէս մէկ միլիոն ու կէս ոսկի է տալիս կառավարութեանը թէ որպէս ուղղակի և թէ անուղղակի հարկ։ Յոյս ունէին, որ այս տարի, շնորհիւ կանոնաւոր վարչութեան, եկամուտների թիւը կը հասնի երկու միլիոն թիւրքական ոսկու։ Սակայն աղէտալի դէպքերի պատճառով, որոնք տեղի ունեցան այնտեղ, այդ նահանգը, որ կայսրութեան ամենաարդիւնաւէտ նահանգներից մէկն է, չէ կարող 500,000 ոսկուց աւելի տալ։

(«Թիւրքի»)

ՀԱՅԵՐԻ ԳԱՂԹԸ

—

Լուր է տարածվում, որ Ամերիկայի և Եգիպտոսի հարուստները աւելի քան մէկ միլիոն լիրա են յատկացրել՝ դրդելու համար Թիւրքիայի հայերին խմբովին գաղթելու Արգենտինայի հանրապետութիւնը, ուր շատ ընդարձակ հողեր են նրանց տրվելու։

Մենք չենք կարող հաւատալ մի այդպիսի նախագծի, որը Թիւրքմացութիւն ստեղծելու բնաւորութիւն ունի։ («La Turquie»)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

—

Կ. Պոլիս, 7 յուլիս

«Ազատամարտ» եւքը սկսաւ հրատարակուիլ «Հայրենիք», ան, որ, 13 տարի առաջ, Թիւրքահայոց ամէնէն աւելի սիրական թերթն էր իր գաղափարական թարմութիւնովը, առաջդիմական, քննադատական, յարձակողական ուղղութիւնովը։ «Հայրենիքի» վերջնական փակումը տեղի ունեցած էր 1896 յուլիս 10, երբ իր տնօրէնը, Յ. Շահնազար, ձերբակալուեցաւ ու յետոյ, Ֆրանս. կառավարութեան միջնորդութիւնովը ազատուելով, կրցաւ իր ապահովութիւնը գտնել արտասահմանի մէջ, ուր մնաց մինչև սահմանադրութեան հռչակումը։

«Հայրենիքի» խմբագրական կազմը պիտի ամբողջանայ հետզհետէ, ու անշուշտ լաւ տարրերով. Թերթին համար ամենէն մեծ ուժը պիտի մնայ անշուշտ իր տնօրէնը՝ Յ. Շահնազար, որ կը պահէ իր թարմութիւնը, իր առաջդիմական ուղղութիւնը։ Այժմէն կրնանք ըսել, թէ պիտի ունենանք լաւ «Հայրենիք» մը։

«Ազատամարտը» այսօր հասած է իր 20-րդ թիւը։ [illegible] «Բիւզանդիոն»։ Առհասարակ վախ կայ, որ «Ժամանակ» և «Մանզումէ», լրագրական մրցանքին մէջ, տեղի տան զուցէ։ Այժմէն չեմ կրնար վճիռ տալ այդ մասին, միայն հաւանական է, որ հետզհետէ չկարենան գտնել առանց ընթերցողներու նախկին թիւը։ Միևնոյն ատեն պէտք է գիտնալ, թէ Թիւրքիոյ հայութիւնը ընթերցասէր է. շատերը կը ստանան օրական 5—6 թերթ։ Ու ինչ որ յայտնի է, սա է թէ «Ազատամարտ» ու «Հայրենիքը» տեղակ մը անուղղակի խթան պիտի ըլլան միւս թերթերուն՝ հաստատուն կերպով ստեղծելու բարոյական մակարդակ մը։

Յուլիսի 10-ը տօնելու համար, այժմէն պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Պարլամենտի նախագահը, Ահմէդ Րիզա, իր մեծամասնութեան հետ, օճրագործներու ընդհանուր ներումը ձեռք բերելու համոզումին կուսակից է, և ջերմ կուսակից։ Գալով մեզի, ատ ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ, վարպետորդի հնարքով մը, ըսել կիլիկեան օճրագործներուն թէ՝ «Ազրի՜ք, թէև մենք արտաքուստ ձեզի և ձեր գործերուն հակառակ ենք. բայց սրտով, հաւանութեամբ ձեզմէ անբաժան կը մնանք, և ահա կը վարձատրենք ձեզ»։ Մենք կը սպասենք տեսնել թէ ինչ պատիժ պիտի ունենան Ջէվադ-բէյ. ան ինչ յայտնութիւններ պիտի ընէ. ինչ դատապարտութիւն պիտի ունենայ Հասան Ֆէքրին՝ Ադանայի «Իթիդալ» թերթին մեծապատիւ խմբագիրը իր ընկերոջը հետ, այսպէս՝ նոյն քաղաքի զինուորական հրամանատարը, Աբդուլ Կադէրը, և ուրիշներ։

Եթէ այդպիսի ընդհանրական ներումով սև քող մը պարզուի արդարութեան վրայ, յուլիսի 10-ը, մեզի համար, ուրիշ տարեդարձէ մը բնաւ տարբերութիւն չպիտի ունենայ։

Թիւրք թերթերը կը շարունակեն իրենց ցաւակցական խմբագրականները. կոչ կուղղեն խիղճ տարրին Ադանայի աղէտեալներուն օգնելու։ Բայց և այնպէս, տակաւին մինչև այսօր օգնութեան շարժում չտեսնուեցաւ։ Խմբագրողները իրենք գոնէ գրական օրինակը տային իրենց ընթերցողներուն։ Այսպէս՝ կը քարոզեն, կը գրեն, բայց չեն տօսիր։

Ադանայի պատերազմական ատեանը, իր ալ-ա-Թիւրքա ձևովը, ղրկեց իր տեղեկագիրը։ Իր համառօտութիւնը սա է. «Հայերը աղէտքին պատճառ տուած են թատերական ներկայացումներով, հին պատկերներով, որոնք կը ձայնեն իշխան, թագաւոր և այլն»։ Հին երգ, ամեն տեղ միևնոյն կերպ ըմբռնումը։ Տեղեկագիրէն առաջ, կառավարութեան և պարլամենտի հայ քննիչներուն բերանացի յայտարարութիւնները արդէն որոշ համոզումներ բերած էին դահլիճին ու պարլամենտի ողջամիտ անդամներու մէջ, այնպէս որ պատերազմական ատեանի տեղեկագրին հրատարակութիւնը ուրիշ արդիւնք չունեցաւ, եթէ ոչ ալ-ա-թիւրքա խայտառակութիւն մըն ալ ցայտ տեսնուած ուրիշ լրբութեանց վրայ։

Յուլիս 10-ին մենք կը սպասենք, որ արդարութիւնը ճշդուի, կառավարութիւնը որոշակի յայտնէ, թէ ինչ կերպով պիտի պատժուին օճրագործները։ Յոյները կը սպասեն, թէ ինչ ուղղութեան պիտի հետևի կառավարութիւնը իրենց մասին, Թիւրքերն ալ կը սպասեն, թէ ինչ եղանակով հնար պիտի ըլլայ ծածկել կիլիկեան աղէտալի դէպքերը և արիւնկզակ օճրագործները սրբել արիւնի, ջարդի, թալանի, կրակի ամեն մասնակցութիւններէ։

Դահլիճի փոփոխութեան լուրեր կան միշտ հրապարակի վրայ։ Կըսուի թէ պէտք է հեռացուին ամեն անոնք, որ համիդեան շրջանի մէջ պաշտօնավարած են։ Հաւանական է, որ վարչապետ կոչուի Շէվքէթ փաշա, և իր գործակիցները ըլլան բոլորովին նոր մարդիկ։ Ելևմտական նոր մինիստրը, Ջաւիդ բէյ, երիտասարդ թիւրքերու կուսակցութեան անդամ, նոր յոյսեր կը ներշնչէ իր մինիստրական պաշտօնովը։ Բայց թէ ուրիշներ ալ պիտի կրնան Ջաւիդ բէյի ընդունակութիւնն և կարողութիւնը ներշնչել, ատ է հարցը։

Կըսուի թէ անգլիական կառավարութեան կողմէ ծանր դիտողութիւններ եղան Թիւրք կառավարութեան՝ մեղմացնելու իր բուռն միջոցները յոյներու մասին։ Բայց և այնպէս, յոյներն ալ հանդարտ կեցած չունին. ամեն օր նոր յայտնութիւններ կըլլան, նոր զէնքեր, նոր ռազմական նիւթեր ձեռք կանցուին։ Ու զարմանալի է ատ։ Յոյներու դիրքը երկրին մէջ ամենէն նպաստաւորութեան ըլլալով հանդերձ՝ իրենց բոլոր գաղտնիքներովը մէջտեղը ելան։ Ի՞նչ պիտի ընէին, եթէ մեր դիրքին մէջ գտնուած ըլլային։

Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Սղնախ, 11 յուլիսի

Յուլիսի 9-ին կայացած քաղ. իրաւասուների ժողովում վճռվեցին քաղաքի համար կարևոր նշանակութիւն ունեցող հարցեր։

1) Քաղաքի առողջապահական դրութիւնը բարւոքելու նպատակով նահանգապետն առաջարկել էր ընտրել մասնաժողով և յանձնարարել նրան՝ մշակել սանիտարական և վետերինական պարտադիր կանոններ քաղաքի համար։ Մասնաժողովի անդամներ ընտրվեցին ձայնաւորներ՝ Լ. Կավրիէվ, Ա. Շահվերդեան և Կ. Նադիրով։

2) Քաղաքն ունի սեփական շինութիւն, որի մէջ տեղաւորված է Սղնախի քաղ. դպրոցը։ Այդ շինութիւնն իր հիմնադրութեան օրից մինչև այսօր—մօտ 50 տարի— չէ վերանորոգվել, ուստի պահանջում է խոշոր վերանորոգութիւն։ Դպրոցը տարեկան վարձ է տալիս քաղաքին 600 ր.։ Քաղաքը փող չունի, որ կատարէ դպրոցի վերանորոգութիւնը, ուստի նրան դրանում օգնել է ուզում ուսումն. իշխանութիւնը, որը փոխարինաբար առանց տոկոսի տալիս է քաղաքին հարկաւոր գումար։ Բացի սրանից շինութեան վարձը բարձրացնում են՝ դարձնելով տարեկան 900 ր.։ Դուման ընդունեց դիրեկցիայի առաջարկութիւնը, խնդրելով 4000 ր. տալ դպրոցի շինութիւնը վերանորոգելու համար։

3) Քաղաքագլուխը, նահանգապետի գրութեան համաձայն, առաջարկեց ձայնաւորներին ընտրել յանձնաժողով հանգուցեալ քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանեանի վատնած գումարի քանակութիւնը որոշելու համար 1902—1904 թ.։ Դուման մերժեց քաղաքագլխի առաջարկը՝ վաղաժամ համարելով քննել հին հաշիւները, քանի որ դեռ ևս ընթացիկ հաշիւներ կան քննելու։ Քաղաքագլուխը յայտնեց, որ ինքն առանձին կարծիք կը ներկայացնէ նահանգապետին։

4) Ընտրվեց յանձնաժողով քաղ. աճուրդների գործերի վրա հսկելու։ Անդամներ ընտրվեցին՝ Ս. Տէր-Ղազարեան, Ի. Շարիշմէլով և Գ. Բէժաշվիլի։

5) Համաձայն քաղ. կանոնադրութեան 120-րդ յօդուածի՝ ընտրվեց մի մասնաժողով քաղաքագլխի և նրա օգնականի ռոճիկները նշանակելու և քաղ. վարչութեան հաշիւները քննելու։

6) Ընտրվեց յանձնաժողով ամեն ամիս քաղ. վարչութեան գրամարկղը քննելու համար։ Անդամներ ընտրվեցին՝ Ն. Գոգէբիձէ, Դ. Նադիրով և Ի. Շարիշմէլով։

7) Ձայնաւորների մի խումբ յայտարարութիւն էր տուել քաղաքագլխին, խնդրելով նշանակել վերստուգող յանձնաժողովի ընտրութիւնը ներկայ քաղաքագլխի հաշիւները քննելու համար 1906—1908 թ.։ Քաղաքագլուխը նշանակել էր միայն 1908 թ. հաշւի քննութիւնը, առարկելով որ նախորդ տարիների հաշիւների քննութիւնն ինքը յետոյ կը նշանակէ։ Ձայնաւորներից շատերը պահանջեցին, որ ընտրվելիք յանձնաժողովին յանձնվի նաև 1906 և 1907 թ. հաշիւների քննութիւնը, սակայն քաղաքագլուխը չը թողեց։ Ձայնաւոր Ս. Տէր-Ղազարեան յայտնեց, որ ինքն առանձին կարծիք կը ներկայացնէ այս հարցի մասին, սակայն քաղաքագլուխը յայտնեց, որ նա չի ընդունի այդ... Յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին Ս. Տէր-Ղազարեան, Դ. Նադիրաշվիլի և Ն. Օհանեան։

8) Քաղաքագլուխն առաջարկեց բաժանել աշխատանքները քաղաքագլխի և նրա օգնականի մէջ։ Դուման մերժեց այդ առաջարկութիւնը, համարելով այդ վաղաժամ, իսկ աշխատանքների որոշումը կատարել նոր քաղաքագլխի և նրա օգնականի ընտրութիւնից յետոյ։

N. N.

—

Երևան, 11 յուլիսի

Այսօր հաստատ աղբիւրից իմացանք, որ Թեմական դպրոցի հրաժարված հինգ հոգաբարձուները, չը նայելով մնացած հոգաբարձուներից ստացած երկու անգամվայ պաշտօնական հրաւէրին՝ գալ և հաշիւները տեսնել, դարձեալ մերժել և չեն գնացել ժողովի, որով չեն մաքրվում հաշիւները։ Երևանի փոխ-թեմակալի պաշտօնակատար Հմայեակ վարդապետը պաշտօնական մի գրութեամբ առաջադրութիւն է արել հոգաբարձութեանը հետևեալ բովանդակութեամբ. «Ըստ գրութեան Տ. Տեղակալի Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, ի 4-ն այսր յուլիսի № 34 առաջադրեմ հոգաբարձուացդ ընդ փոյթ տալ գրագրութիւն եթէ ընդէր և որոյ հրամանաւ ծախսեալ է ձեր ի գրամագլխոյ կտակին հանգուցեալ Ներսէսի Թայիրեանց գ20,000 ր. դրամս առ ի ընդ հրաժարական թերթիւք հնգեքին հոգաբարձուաց. ունիմ մատուցանել ի տնօրէնութիւն Նորին Վեհափառութեան»։

Հետաքրքրական է, թէ ինչո՞ւ չեն գնում ժողովի և բացատրվում, որպէսզի գոնէ վերջ տան ժողովրդի մէջ խօսակցութեանը և զանազան առէկօսէններին։

Գ. Աղազադեան

—

Բակուրիանի, 11 յուլիսի

Ամառանոց եկողների թիւը, ինչպէս պատմում են, անցեալ տարվանից աւելի է։

Գտնվելով ծովի մակերևոյթից 774,30 ս. բարձրութեան վրա, ունի գեղեցիկ, հարուստ բնութիւն, սառ ու մաքուր առողջարար օդ, եղևնու ծառերի (сосна) խիտ անտառներ, թարմ, անուշահոտ մարգագետիններ. այստեղ եկողը միանգամայն մոռանում է ամառվայ գոյութեան մասին և խսկապէս Բակուրիանին մայիս ամսվայ տպաւորութիւն է թողնում։ Ջերմաչափը յաճախ 13—14° R է հասնում։

Սակայն յաճախորդների համար մի քանի անյարմարութիւններ կան. օրինակ՝ ձմեռը համարեա թէ անմարդաբնակ լինելով, չը կան մթերքների համար կարգին խանութներ և վաճառանոց և... կլուբ, պարերեկոյթներ, գիշերայինի պիկնիկներ և այլն. հէնց այդ է պատճառը, որ, համեմատած Բորժոմի հետ, այստեղ եկողների թիւը չնչին է, իսկ տարածութիւնը միայն 37 վերստ է։ Հաւանական է տպագայում միայն գնահատվի այստեղի առաւելութիւնը։

Տ.-Խ.

—

Նոր-Բայազէտ, 11 յուլիսի

Մայիսի յորդ անձրևները թէև մի փոքր կենդանութիւն տուին բուսականութեանը, սակայն վերջին երաշտը հակառակ ներշնչումներ արեց ժողովրդին։ Յունիսի 15-ից սկսած երաշտը տևեց մինչև ամսիս 7-ը։ Այդ օրը տեղ-տեղ երևացին անձրևներ։

Շոգերի և տաք եղանակների ազդեցութեան շնորհիւ տափերի խոնաւութիւնը սպառվել, ջրային մասը ցամաքել է իսպառ և առուների մակերևոյթը սաստիկ կոշտացել։ Սակայն եթէ մի փոքր էլ անձրևներ գան, հայի բերքը կարող է բաւարար լինել և մասամբ մխիթարել հողագործին։

Այնուամենայնիւ այդ բանը խոտի համար չէ կարելի ասել. արդէն հունձը սկսել է և թէկուզ անձրևներ էլ տեղան՝ դժուար թէ խոտաբոյսը կանոնաւորվի, քանի որ ժամանակը անցել է։ Խոտերը այս տարի հէնց գարնան սկզբից փչացան. մի կողմից մայիսի ցրտերը վնասեցին, միւս կողմից տաւար ոչխարը արածացրին, երրորդ կողմից՝ անձրևների կարվելով՝ խոտը չորացաւ։

Ուրախ կը լինէինք, եթէ խոտը անցեալ տարվայ բերքի կէսը տար իր տիրոջը։

Գ. Սինանեան

—

Շամախի, 8 յուլիսի

Շամախին, Աղուանից աշխարհի այդ պատմական քաղաքը, որը մինչև 1859 թ. սոսկալի երկրաշարժը պատուաւոր տեղ է բռնելիս եղել վաճառականական աշխարհում, այսօր, կարծես, սկսում է վերակենդանանալ նորից, ճիգեր է թափում արժանանալու՝ եթէ ոչ նախկին փառքին, գոնէ գաւառական քաղաքների մէջ աչքի ընկնող տեղ գրաւելու։

Շուշուց, Նուխուց, Բագուից և կովկասեան այլ քաղաքներից հազարաւոր վաճառական-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲՈՍՖՈՐԻ ԱՓԵՐԻՑ

—

Ակնարկներ պարլամենտի գործունէութիւնից

Կ. Պոլիս, 2 յուլիսի

Պօտրին յանձնելուց յետոյ կրետական հարցին նուիրված վերջին թղթակցութիւնս, շաբաթ, յունիսի 7-ին, շտապեցի պարլամենտ։

Շաբաթը, առհասարակ, հանդիսաւոր օր է պարլամենտում, որովհետև այդ օրերն են պատասխանում մինիստրները իրանց ուղղված հարցապնդումներին։

Նոյն օրը պիտի խօսէր արտաքին գործերի մինիստր Րիֆաթ փաշան, պատասխանելու համար կրետական հարցի մասին կատարված հարցապնդման։

Թէպէտև Րիֆաթ փաշան պարլամենտին պիտի ներկայանար կէս օրից յետոյ, բայց և այնպէս խորհրդարանի նստարանները ողողված էին անսովոր բազմութեամբ։

Ամենքը անհամբերութեամբ սպասում էին իմանալու, թէ ինչ պէտք է ասէր Բ. Դրան ներկայացուցիչը այն հրատապ հարցի մասին, որով զբաղված էր քաղաքական ամբողջ աշխարհը։

Ժողովը քննութեան առարկայ դարձրեց նախ ընկերակցութիւնների օրինագիծը։

Սահմանադրական Թիւրքիան՝ իր ներկայացուցչական ժողովի ձեռքով մշակեց մամուլի մի օրինագիծ, որին կարող են նախանձել բռնապետական երկիրներն անգամ։ Մի ուրիշ առիթով մենք կը խօսենք այդ օրինագծի մասին։ Միայն նկատենք առ այժմ այն, որ մամուլը կաշկանդված է սարսափելի չափերով և թերթերից շատերը նախանձելի համարեցին պահպանել նախկին գրաքննութիւն, խուսափելու համար իրանց սպառնացող բանտի և տուգանքի խիստ կարկուտից։ Թէ որքան անողոք, բռնակալ ու կաշկանդիչ է այդ օրինագիծը՝ կարող էք ըմբռնել, եթէ ասեմ, որ, համաձայն յատուկ օրէնքն պատող շշուկների, նա պէտք է մերժվի նոյն իսկ այնպիսի մի հիմնարկութեան կողմից, ինչպէս է սենատը։ Թերթերում երևացած լուրերին նայելով՝ սենատը, պատգամաւորական պալատների գլխի վերև դրված այդ ժանդարմն ու ցենզորը, մտադիր է եղել կամ վերադարձնել այդ օրինագիծը պալատին, առանց քննելու, պահանջելով որ «ժողովրդական ներկայացուցիչները» մի քիչ մեղմեն իրանց զսպողական, ճնշողական եռանդը, և կամ ինքը կատարել անհրաժեշտ մեղմացումները։

Էլ հասկացէք թէ ինչ ապրանք է մամուլի օրինագիծը և ինչ գաղ՝ օսմանեան պարլամենտ կոչվածը...

Մամուլի ազատութեան պահճանների շարքում առանձնապէս աչքի ընկաւ Լութֆի Ֆիքրի բէյ, նոյն օրինագծի քննիչ յանձնաժողովի զեկուցանողը։ Այդ պարոնը, Դերսիմի պատգամաւոր, հակառակ այն բանին որ ապրել է երկար ժամանակ Եւրոպայում, ցոյց տուեց այնքան հասկացողութիւն մամուլի ազատութեան պարզագոյն բարիքների մասին, որքան դերսիմցի լեռնական քիւրդը։ Նա շարունակ հղւում էր Ֆրանսիայի օրինակներով։ Ցափշտակելու համար երկար ու կարճ փէշերով փաթթոցաւորների առանց այն էլ շատ երերուն և շատ տարտամ ու մոլոր համոզումը ի նպաստ իր անարգ դատին՝ խեղդել մամուլը՝ նա յիշատակում էր ֆրանսիական ռէակցիայի շրջանների ջնջված օրէնքները։

— Տեսնո՞ւմ էք. երբ Ֆրանսիայի նման երկիրը ընդունել է օրէնքի այսպիսի մի տրամադրութիւն, մենք ինչպէ՞ս կարող ենք չընդունել...

Ահա Լութֆի Ֆիքրիի յանգերգը։ Եւ տարաւ յաղթանակը։

Արդ, որքան ամօթալի էր մամուլի օրինագիծը իբրև սահմանադրական անուանող մի երկրի համար, նոյնքան ամօթալի է այն օրինագիծը, որի քննութեամբ զբաղվելու էին այժմ, այն է՝ ընկերակցութիւնների օրինագիծը։

Այդ օրինագիծը, օրինակ, չէ ընդունում գոյութիւնը ո՛չ մի քաղաքական ընկերակցութեան, որ ազգային, ցեղային գոյն ու տիտղոս ունի։

Այսպէս, 4-րդ յօդուածն ասում է.

«Արգելվում են այն քաղաքական ընկերակցութիւնները, որոնք կազմվում են ազգային և ցեղային հիմունքներով և տիտղոսով»։

Օրէնսդիրների նպատակն է, ինչպէս տեսնում էք, արգելել հայ, յոյն, բուլղար, արաբ, ալբան, քիւրդ, չէրքէզ խմբակցութիւններն ու ընկերակցութիւնները։ Այս հաշւով Թիւրքիայում գոյութիւն կարող են ունենալ միայն համապետական կուսակցութիւնները։ Շատ գեղեցիկ, շատ ցանկալի նպատակ. բայց մի երկրում համապետական, միջազգային խմբակցութիւնները պայմանաւորվում են ո՛չ թէ բռնութեամբ, արգելիչ օրէնքներով, այլ տնտեսական-հասարակական-քաղաքական էվօլիւցիայով, զարգացումով միայն։ Օրէնքի այդ յօդուածով՝ գոյութիւն չեն կարող ունենալ ո՛չ միայն հայկական դաշնակցական, հնչակեան, վերակազմեալ-հնչակեան, սահմանադիր-ռամկավար և ուրիշ կուսակցութիւնները, այլ և նոյնիսկ թիւրքական «Իթթիհադ վէ Թերակկը» կուսակցութիւնը (երիտասարդ թիւրքերի «Միութիւն և Առաջդիմութիւն» կուսակցութիւնը) եթէ նա կը լինի զուտ թիւրքական կուսակցութիւն...

Մի ուրիշ յօդուած տրամադրում է, որ արգելված են այն ընկերակցութիւնները, որոնք կը ձգտեն «փոփոխել կառավարական ներկայ ձևը»։ Ուրեմն եթէ մի կուսակցութիւն կաշխատէ Թիւրքիան դարձնել հանրապետական, եթէ մի կուսակցութիւն կը քարոզէ սահմանադրական միապետութեան փոխարէն հիմնել ռամկավար հանրապետութիւն, էլ չենք ասում սօցիալական հանրապետութիւն, կարգելվի և կը հալածվի...

Մի այլ յօդուած ասում է, որ այն ընկերակցութիւնները, որոնց անդամների մեծ մասը օտարահպատակ են, կամ վարչական ժողովը կազմված է օտարահպատակներից և կամ կենտրոնատեղին գտնվում է արտասահմանում և որոնց գործունէութիւնը կարող է սպառնալ պետութեան ներքին և արտաքին ապահովութեան, կը ջնջվեն մինիստրների խորհրդի որոշումով և կայսերական հրովարտակով...

Սկսվեցին վիճաբանութիւնները օրինագծի ամբողջութեան վրա։ Երբ սպառվէին ընդհանուր տեսութիւններն ու խորհրդածութիւնները, ժողովը պիտի անցնէր առանձին յօդուածների քննութեան ու քուէարկութեան։

Նոյն օրինագծի քննիչ յանձնաժողովը չէր ընդունել կառավարութեան առաջարկը՝ որով իւրաքանչիւր ընկերակցութիւն, նախքան իր կազմութիւնը, պէտք է թոյլտուութիւն ստանար իշխանութիւններից։ Փոխանակ նախնական թոյլտուութեան, բաւական էր համարվում պարզ զեկուցումը, թէ կազմված է այս-ինչ ընկերակցութիւնը այս-ինչ ծրագրով։

Լութֆի Ֆիքրի, Դէրսիմի պատգամաւորը, բեմ բարձրացաւ պայքարելու համար յանձնաժողովի մտցրած փոփոխութեան դէմ։ Երդւելով Եւրոպայի օրէնսդրութեան, այն էլ ջնջված, մաշված օրէնսդրութեան անունով, նա յայտարարեց, որ Ֆրանսիայում ընկերակցութիւնները ազատ չէին դեռ 7 տարի առաջ, որ Գերմանիան նոր ընդունեց այդ ազատութիւնը, որոշ սահմանափակումներով, որ Ռուսաստանը...։ Թիւրքիան, հետևաբար, չէ կարող ձեռք չառնել որոշ նախազգուշութիւններ. դրանց շարքում՝ բացարձակ անհրաժեշտութիւնը՝ ենթարկելու ընկերակցութիւնների կազմութիւնը նախնական արտօնութեան։

Պանչէ Դօրէֆ.—Կը պատասխանեմ ձեզ։

Լութֆի Ֆիքրի.—Նախ քան պատասխանելը՝ նայիր մէկ այն ծակին։

Այդ ծակը մարտ 31-ի յիշատակներից մէկն էր։

Հռետորը ուզում էր սարսափեցնել միամիտ օրէնսդիրներին՝ կոչելով այդ քստմնելի օրվայ յիշատակը։ «Եթէ դուք ազատ թողնէք ընկերակցութիւնների կազմութիւնը, այն ժամանակ կարող են ծնունդ առնել բռնակալութիւնը վերականգնելու ձգտող ընկերակցութիւններ»։ Որպէս թէ դաւադիրները կարիք ունենային թոյլտուութեան, իրագործելու համար իրանց մութ նպատակները։

Պանչէ Դօրէֆ նկատեց, որ Ֆրանսիայում քաղաքական ներկայ էվօլիւցիան կատարված է շնորհիւ գաղտնի ընկերակցութիւնների։

Լութֆի բէյ պատասխանեց, որ թերթ հրատարակելու իրաւունքը ամեն տեղ նուազ խոչընդոտների է հանդիպում քան ընկերակցութիւններ կազմելու իրաւունքը. բայց քանի որ իրանք ընդունել են թերթի հրատարակման համար նախնական թոյլտուութիւնը, աւելի տրամաբանօրէն պէտք է ընդունեն նաև ընկերակցութիւնները նախնական թոյլտուութեան ենթարկելու պարտաւորութիւնը, և առարկում է, որ այն ընկերակցութիւնները, որոնք բաղկանում են աւելի քան 20 հոգուց, պէտք է ներկայացնեն իրանց ծրագիրը իշխանութիւններին՝ թոյլտուութիւն ստանալու համար։

Պանչէ Դօրէֆ (հեգնօրէն). — Աստուած կեանք տայ երիտասարդներին։

Շէֆիկ էլ Մուէյիդ (նոյնպէս հեգնօրէն ծափահարելով).—Լութֆի բէյը ուսել է Եւրոպայում. արժէ նրան ծափահարել ուրեմն իր լայն գաղափարների համար։

Թրակիան Նալիս (յոյն) յայտարարեց, որ

ներ կապեր են ունեցել մինչև 59 թ. երկրաշարժը, երբ դեռ Բագուն գաւառական քաղաք և աքսորավայր էր, իսկ Շամախին նահանգական։

Ամառվայ չորս ամիսը Շամախին իր մաքուր օդով կարող է մրցել Մանգլիսի, Աբասթումանի և Չխենուկիի հետ, բայց որովհետև երկաթուղու հարցը, շնորհիւ մի քանի կալուածատէրերի, յետաձգվել է մինչև այսօր, այդ պատճառով էլ ամարանոց եկողների թիւը սահմանափակ է լինում, բայց յոյս կայ և արդէն վճռված է, որ մօտիկ ապագայում այդ գիծը կառուցվի։

Շամախին բաժանված է երկու գլխաւոր թաղերի՝ մահմեդական և քրիստոնեայ։ Վերջինիս մէջ աչքի ընկնող թիւը կազմում են հայերը, որոնց շնորհիւ այդ թաղը թէ մաքուր է պահվում և թէ կենդանութիւն նըշմարվում։

1902 թ. երկրաշարժի ժամանակ քանդվել է ինչպէս հայերի, նոյնպէս և ռուսների եկեղեցին, ուր ժամասացութիւն չէ կարող լինել։ Ռուսաց եկեղեցու մօտ շինված է փոքրիկ աղօթատուն, որով առայժմ բաւականանում են։ Հայերը նոր և մեծ եկեղեցի են շինում հայկական թաղի կենտրոնում, որի հիմքը քարից է, իսկ աւելի բարձրը փայտից։ Հայոց նոր եկեղեցու տեղը կարծես սեղմված է, որովհետև ամբողջ կվարտը չէ յատկացված եկեղեցուն, այլ մի մասը։ Ցանկալի է, որ մեր բազուաբնակ շամախեցի միլիօնատէրերից մէկը հրապարակ գար և գնէր այդ կվարտի միւս կէս մասը և նուիրէր եկեղեցուն. այն ժամանակ հրաշալի տեղ կը ներկայացնէր և կարելի կը լինէր աւելի մեծ եկեղ.-ծխ. դպրոց շինել։ Այդպիսի գետինը կարելի է ձեռք բերել էժան գնով։

Գիշերները նշանաւոր փողոցները լուսաւորված են լինում գազային լապտերներով։ Բագուից այս տարի հարիւրաւոր ընտանիքներ են եկել ամարանոց, որոնց մի մասը տեղաւորված են ռուս աղանդաւորների (մօլօկանների) գիւղերում — Զուխուր-իւրդ, Ալթաղաջ և այլն։

Նահանգապետի թոյլտւութեամբ այստեղ վերաբացված է 1891 թ. կառավարութեան ձեռքով փակված գրադ.-ընթերցարանը. ստացվում են «Մշակ», «Աղբիւր», «Տարազ», «Խաթարալա», «Հասկեր», «Баку» և այլ թերթեր։ Այդ գրադարանի մասին կը խօսենք միւս անգամ։

Վարդավառի տօնին գնացինք քաղաքից 18 վերստ հեռու գտնվող Սաղիան գիւղը, ուր գտնվում է ս. Ստեփաննոսի հռչակաւոր վանքը և սրբատեղին։ Քաղաքից և շրջակայ գիւղերից բազմաթիւ ուխտաւորներ էին եկած, եկած էին նաև ամարանոց եկողները։ Ուխտաւորները սովորաբար իջնում են նահատակութեան տեղում, որի մի կողմը գիւղն է, իսկ միւս երեք կողմը խիտ անտառներ։ Վանքն ունի ուսումնարան Բուդաղեանի անունով։

Բագւում շատերից եմ լսել, որ Շամախի ամարանոց չը գալու պատճառը երկրաշարժն է. այդ կարծիքը միանգամայն սխալ է, որովհետև, եթէ մենք թերթելու լինենք պատմութեան էջերը սկսած 790 թ., կը տեսնենք, որ 1300 տարվայ ընթացքում հարիւրից աւելի անգամ երկրաշարժը կործանել է հին և նոր Շամախին, բայց այդ կործանումը ամեն անգամ էլ տեղի է ունեցել ձմեռվայ դեկտեմբեր, յունվար, փետրվար ամիսներում։ Ամառը երկրաշարժ չէ կարող տեղի ունենալ և չէ էլ եղել։ Իսկ

այսուհետև ձեռը նոյնպէս վնասել չէ կարող, ի նկատի առնելով այժմեան անբերի կալը։

Կենսական մթերքները էժան են։

Փարոս

ՀԱՅԻ ԿՏՈՐ ՉԷՅԹՈՒՆՑՈՒՆ

Ստացանք Զաքաթալայից՝ Ովսաննա Փանեանից 5 ր., զէյթունցիների օգտին Գր. Չալխուշեանի հրատարակած հաւաքածուից մի օրինակ իրան ուղարկելու համար։

Այդ գրքի վաճառումից մինչև այսօր խմբագրութեան մէջ ստացված է 27 ր. 20 կ.։

ԽՕԼԵՐԱ

Պ ե տ ե ր բ ո ւ ր գ, 13 յուլիսի.—Օր ու գիշերվայ ընթացքում մայրաքաղաքուս հիւանդացան խօլերայից 55, մեռան 26, հիւանդներ կան 728։

Ր ի գ ա.—Խօլերայով հիւանդացան 4, գաւառում հիւանդացան 3, մեռան 2 հոգի։

Ա ր խ ա ն գ ե լ ս կ.—Խօլերայով հիւանդացան 8, մեռան 4. Կեմսկի գաւառում հիւանդացան 10, մեռան 7 հոգի։

Ր ե ա զ ա ն.—Խօլերային հիւանդութեան սկզբից նահանգում հիւանդացան 38, մեռան 24 հոգի։

Մ օ գ ի լ է վ.—Մօգիլեվի նահանգը յայտարարված է վտանգաւոր խօլերայից։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Թիֆլիսի թեմի առաջնորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Սաթունեան երկուշաբթի օրը, յուլիսի 13-ին, ճանապարհ ընկաւ դէպի Սանահին վանքը, ուր նա կը մնայ մինչև օգոստոսի 18-ը։

◆ Ջեռնավային ծրագրի մշակման խորհրդակցութեանը մասնակցելու համար, քաղաքագլխի պաշտօնակատար Խատիսեանի ներկայացրած ցուցակի համաձայն, Թիֆլիսի նահանգապետի կողմից հրաւիրվում են՝ Գ. Ստեփանեան, Ղամբարեան, իշխ. Գ. Թումանեան, Ֆիշեր, Էյրանով, Փիրալեան, Բոլխիլաձէ, իշխ. Ա. Ն. և Պ. Արղութեաններ, Ի. Զարգարի, Դանդուրեան, Տիգրանեան, Գ. Խատիսեան, Խունունց, Զրելայեվ, Վեսելօվզորօվ, Աբէլեան, Սահակեան, Քալանթար, իշխ. Ա. Բէհբութեան, իշխ. Վախվախօվ, Ա. Զաքարդի, Վացաձէ, Էլիաւա, Դիասամիձէ, Իբրահիմ-բէգ Վեքիլօվ, Մինասսազօվ, Լուսկեվիչ և Ի. Դօլուխանեան։

◆ Միրզօյեանի գրասենեակում մինչև այժմ ուսանողներից ու ուսանողուհիներից ստացվել են մինչև 1000 խնդիրներ, որոնցից ի նկատի է առնված որպէս թեկնածուների միայն 800 խնդրատուների։ Միրզօյեանի հիմնած ստիպենդիաներից ներկայումս ազատ կայ միայն 15 տեղ, որից 2-ը յատկացվելու են վրացիների, իսկ մնացեալը այլ ազգութիւնների։ Դրանից բացի առաջիկայ սեպտեմբերից աւելանալու է նաև 8 տեղ, որից նոյնպէս 2-ը յատկացվելու են վրացիների։ Խնդրատուների թեկնածութեան ընտրութիւնը կատարվելու է վիճակահանութեամբ, որը տեղի կունենայ յուլիսի 20-ին։

◆ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Խատիսեանը յուլիսի 13-ին ներկայանալով պարսկական գլխաւոր հիւպատոսին շնորհաւորել է նոր շահի գահակալութիւնը։

◆ Վրաց բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելին կիրակի, յուլիսի 12-ին, Բաթումի վրայով մեկնեց արտասահման։ Ճանապարհին նա կը մտնի Կ. Պօլիս, ուր կը ծանօթանայ Թիւրքիայի վրացի մահմեդականներից մի քանիսի հետ և ապա կանցնի Ֆրանսիա, ուր կը մնայ մինչև աշուն։

◆ Ցայտնի հայ դրամատուրգ Գ. Նօ Սունդուկեանցի դուստր Թինաթին Սունդուկեանցը, որ շատ տարիներից ի վեր խաղում է ռուսաց բեմի վրա, ընդունվել է Մօսկվայի Փոքր թատրոնում։

◆ 1909—1911 թւի զէմստվային նախահաշւի համաձայն, Կովկասում ժանտը ոչնչացնելու նպատակով յատկացված է տարեկան 40,000 ր.։

◆ Վերայի կամուրջին մօտիկ Կուր գետի վրա լողարան շինելու համար քաղաքային վարչութիւնը իր 1910 թւի նախահաշւի մէջ մտցնում է 6000 ր.։

◆ Լուր է պտտում, որ մօտ ժամանակներս Թիֆլիսում հրաւիրվելու է Կախեթիայի և Քարթալինայի թեմերի հոգևորականութեան պատգամաւորների ընդհանուր ժողովը։

◆ Յուլիսի 13-ին, մօտաւորապէս ժամը 5-ին երեկոյեան, Ռուսսկայա փողոցում մօտ 16 տարեկան մի պատանի կամենալով նստել Երևանեան հրապարակից եկող էլեկտրաքարշի վագօնը, ընկաւ դիմացից եկող № 32 վագօնի տակ ու ստացաւ գլխի մասում ծանր ջարդուածքներ։ Անզգայ դրութեան մէջ վիրաւորին փոխադրեցին Միքայէլեան հիւանդանոց։ Պատանու ով լինելը պարզելու համար միջոցներ են ձեռք առնված։

◆ Յունիսի 13-ից Թիֆլիսի աղնւականութեան հողային բանկում սկսվել է բանկի մէջ գրաւ դրված տների աճուրդը։ Նոյն օրը տեղական քաղաքային տներից վաճառված է 3-ը։ Այսօր, յուլիսի 15-ին, վաճառվելու են օտար քաղաքներում գտնվող գոյքերը. յուլիսի 17-ին տեղի կունենայ գիւղական գոյքերի աճուրդը. մնացեալի աճուրդը նշանակված է յուլիսի 31-ին։

◆ Այս շաբաթվայ ընթացքում աւարտվելու է դէպի Նաղլրեանի հողերը տանող քաղաքային ջրանցքի կառուցումը։

◆ Ոստիկանապետի հրամանով XI բաղաքամասի քաղաքապահ Միխայիլ Վլասօվը քաղաքացիների հետ կոպիտ, չափազանց յանդուգն և անվայելուչ վարվելու համար արձակվում է ծառայութիւնից։

◆ Ոստիկանապետը առաջարկել է պրիստաւներին և խուզարկու ոստիկանութեան բաժանմունքներին միջոցներ ձեռք առնել որոնելու Գօրու գաւառի Կարալէթի գիւղի բնակիչ Երուանդ Գրիգորիևիչ Արշակունուն, որ աշխատում էր Ատովմեանցի գործարանում։

◆ Յունիսի 13-ին ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն ստանալով, որ Դեբբենտսկայա նրբանցքում № 3 տան մէջ Քութայիսի բնակիչ Մատվէյ Գաբէլաշվիլին 5 րուբլիանոց կեղծ գրամներ է պատրաստում և սպառում զանազան անձանց, հսկողութիւն նշանակեց նրա վրա և յուլիսի 12-ին կալանաւորեց, երբ յիշեալ Գաբէլաշվիլին 500 րուբլու քանակութեամբ 5 րուբլիանոցներ բերելով վաճառեց 176 րուբլով։ Գաբէլաշվիլին խոստովանել է իր յանցանքը և մատնանշել իր գործակցին՝ Սենակի գաւառի ազնւական Նիկօլայ Քաւթարաձէին, որի հետ միասին աշխատում էին Պեսկօվսկայա և Վօզօպօզեսնայա փողոցների անկիւնում գտնվող Նեստոր Լէժաւայի արհեստանոցում։ Կալանաւորված է նաև վերջինս։

◆ Անդրկովկասեան Օլգինսկի մանկաբարձական բաժանմունքի ու բուժարանի նոր շէնքի կառուցման համար Կովկասի 1909 թւի զեմստվային գումարներից յատկացված է 58,229 րուբլի։

◆ Եղջերաւոր անասունների ժանտախտի դէմ կռւելու և անասնաբուժական մասի պահպանութեան համար Կովկասի 1909 թւի զեմստվային գումարներից պետական գանձարանին նպաստ յատկացված է 37,105 րուբլի և տեղական տնային անասուններին բժշկական օգնութիւն մատակարարելու համար 9,900 րուբլի։

◆ Թիֆլիսում կազմվել է մի նոր ընկերութիւն «Հասարակական գրադարանի ընկերութիւն» անունով, որի կանոնադրութիւնը հաստատվել է Թիֆլիսի նահանգապետի կողմից։ Այդ գրադարանը առաջ «Էժանագին» անունն էր կրում և գտնվում էր Կիրօչնայա փողոցի վրա։ Փոխադրվելով Միքայէլեան փողոցը, Վետցելի հիւրանոցի հանդէպ, գրադարանի ղեկավարները, կարօտութիւն ունենալով հասարակական աջակցութեան, որոշեցին անուանել նրան, համապատասխան իր նպատակի, հասարակական։ Առաջին ընդհանուր ժողովը տեղի է ունենալու սեպտեմբերին, ուր պէտք է լուծվեն մի շարք վարչական կազմակերպչական խնդիրներ։

◆ Սուխումի քաղաքային ինքնավարութեանը տեղական հիւանդանոցի պահպանութեան համար Կովկասի 1909 թւի զեմստվային գումարներից յատկացված է 2,500 րուբլի։

եթէ ընկերակցութիւնների առաջ մեծ արգելքներ դրվեն, այն ժամանակ նրանք հարկադրված պիտի լինեն լոյս աշխարհից իջնել գետնայարկը։

Պօյաճեան Համբարձում (Մուրատ) ընդդիմախօսեց Լութֆի բէյի, բողոքելով ամեն սահմանափակման դէմ։ Պէտք է թոյլ տալ զանազան ցեղերին՝ ունենալու իրանց կուսակցութիւններն ու ընկերակցութիւնները. գոնէ դա ցոյց կը տայ թէ ինչ ձգտումներ, ինչ պահանջներ ունեն նրանք։

Վարդգէս Սէրէնկիւլեան.—Լութֆի-բէյը ամեն ջանք գործ դրեց խեղդելու համար մամուլի ազատութիւնը, և հասաւ նպատակին։ Այժմ նա աշխատում է նոյն դերը կատարել ընկերակցութիւնների վերաբերեալ օրինագծում։ Բայց, էֆէնդիներ, հարց եմ տալիս ձեզ. ուժ էք պարտական ձեր ազատութիւնը։ Միթէ պարտական չէք այն գաղտնի ընկերութիւններին, որոնց անկարող եղաւ արգելել Աբդիւլ-Համիդի ամբողջ զօրութիւնը։ Եթէ Համիդը գուշակէր, որ դուք այնպիսի օրէնքներ կը մշակէք, ինչպէս մամուլի օրէնքն է, ապահովաբար նա չէր դիմի մարտ 31-ի coup d'Etat-ին։ Ազգը արդէն շնչահեղձ է եղել կապանքներից. փոխանակ նրանց աւելի պնդացնելու, արձակեցէք, որպէսզի սկսէ մի քիչ ազատ շնչել։ Իմացած եղէք, որ ոչ մի ուժ աշխարհում՝ չէ կարող արգելք հանդիսանալ քաղաքական ընկերակցութիւնների կազմութեան։

Լութֆի Ֆիքրի-բէյ.—Նայեցէք այն ծակին...

Վարդգէս.—Այդ ծակը պէտք է գտնվէր մեր կրծքերի վրայ... Ումից և ինչից էք վախենում... Մենք, մինչև այժմ, փոխանակ զբաղվելու վերաշինութեան խնդիրներով, մեր ամբողջ ուշադրութիւնը կենտրոնացրինք զսպիչ օրէնքներ մշակելու գործի վրա։ Պէտք է մերժենք այս օրինագիծը և ընդունենք միայն մի յօդուած. «Օսմանեան կայսրութեան մէջ արգելված է կազմել գաղտնի ընկերութիւններ»։

Կօզմիդի (Պօլսի պատգամաւոր, յոյն).—Այս օրինագիծը պաշտպանվեց կառավարութեան կողմից մեր ընկերոջ՝ Թալէաթ-բէյի (փոխնախագահ) առաջարկով։ Բայց կառավարութիւնը միանգամայն սխալ ըմբռնեց Թալէաթ-բէյի պահանջը։ Մեր ընկերը եղել է, ամենքը գիտեն, «Իթթիհադի» հոգին, բռնակալութեան ժամանակ։ Հետևաբար նա չէ կարող դէմ լինել քաղաքական ընկերակցութիւններին։ Նա պահանջում էր ոչ թէ արգելել զանազան ցեղերի քաղաքական խմբակցութիւնները, այլ կանոնաւորել նրանց գործունէութիւնը։

Խօսեցին նաև մի շարք հռետորներ, որոնց մէջ յիշենք նաև Պետրոս Հալաճեանը, Պօլսի պատգամաւորը, որ բուռն կերպով յարձակվեց Լութֆի-բէյի վրա, մեղադրելով նրան յետադիմութեան դատին ծառայելու մէջ։ Պէտք է ազատ թողնել ընկերակցութիւնները, որովհետև արգելել նրանց նշանակում է ստիպել, որ ապօրէն գործունէութեան անձնատուր լինեն։

Ընդհանուր տեսութիւնները բաւական համարելով նախագահը կէս օրվայ դադար յայտարարեց։

Երկու ժամ յետոյ վերսկսվեց նիստը։ Կրետէի հարցապնդման պատասխանեց Րիֆաթ փաշան, որի ճառը յայտնի է ձեզ արդէն հեռագիրներից («Մշակ» № 121)։ Մի շարք պատգամաւորներ խօսք առնելով արտասանեցին նացիօնալիստական ուռուցիկ ճառեր, պահանջելով, որ կառավարութիւնը պաշտպանէ «ազգի» իրաւունքները Կրետէի վրա, որի «իւրաքանչիւր քարը ներկված է իսլամական արիւնով»։

Մի այլ առիթով կը խօսեմ դարձեալ ընկերակցութիւնների մասին, երբ կը վերջանայ նրա քննութիւնն ու քուէարկութիւնը։

Arago

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Ղարաքիլիսա, 12 յուլիսի

Ամսիս 11-ին, տեղիս ակումբի ամառային դահլիճում, դերասաններ՝ Ալպյեան, Ղազարեան և Աբրահամեան, սիրողների մասնակցութեամբ, ներկայացրին՝ Էմիլ դէժէրարդէնի՝ «Մի կնոջ տանջանքը» դրաման և ռուսերէն լեզուով՝ «Жена на прокатъ» վօդէվիլը։

Խաղը անցաւ միջակ. լաւ էին՝ Ալպյեան և եօթը տարեկան աղջիկ Տէր-Գրիգորեանը՝ իրանց դերերում։

Վօդէվիլը անցաւ շատ աջող։

Դահլիճը ծայրէ ծայր լիքն էր հասարակութիւնով. բայց կարգապահութիւնը մի քիչ թոյլ էր։

Ներկայացումից յետոյ տեղի ունեցան պարեր՝ Տէրունեանի հմուտ ղեկավարութեամբ։

Զուտ արդիւնք կը մնայ 200 ր. աւելի։

Շուտով կը ներկայացվի Պարոնեանի «Մեծապատիւ մուրացկաններ» պիէսը՝ դերասան Ալպյեանի ղեկավարութեամբ։

Տեղիս ակմբի փողոցը մի երկար և քարքարոտ փողոց է, որ միշտ լցված է ջրով։ Հասարակութիւնը թռչում է այդ ջրերի վրայով, բայց էլի իրան տեսնում ցեխի մէջ։ Ցաճախ էլ լինում է, որ թռչողը ոտը քարին դիպցնելով ընկնում է երեսի վրա։ Ցանկալի էր, որ պատշաճ ուշադրութիւն դարձվէր այդ անյարմարութիւնների վրա, մանաւանդ որ այդ ճանապարհը համարվում է տեղիս գլխաւոր փողոցը։

Արշ. Եղիազարեան

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

«Նոր-Դպրոց», ամսագիր, 1909, II տ., մայիս, № 5.

Ինչպէս մեր այլ ազգային հաստատութիւնները, մեր թեմական դպրոցներն ևս կարօտ են լուրջ և էական բարենորոգման թէ վարչական և թէ ուսումնական կողմերի վերաբերմամբ։ Մայիսեան համարում Իսահակ Յարութիւնեանը, տալով իր «Մեր թեմական դպրոցները» խորագրով յօդուածի շարունակութիւնը, մատնանշում է թեմական դպրոցների մանաւանդ ծրագրային մասի բարենորոգման անհրաժեշտութիւնը։ Եւ, խսկապէս, ժամանակ է, որ մեր թեմական դպրոցների դասաւանդման առարկաների և ծրագիրների հիմնովին փոփոխման և կանոնաւորման խնդրով զբաղվէին։ Համաձայն լինելով յօդուածագրի այն մտքին, որ թեմական դպրոցների նպատակն է տալ մայրենի լեզուով «ընդհանուր կրթութիւն», մենք մեր կողմից կաւելացնենք, որ «ընդհանուր կրթութեան» ծրագրի ապագայ բարենորոգիչները նախ և առաջ մայրենի լեզուին, գրականութեան և պատմութեան առաջնակարգ տեղ ու կարևորութիւն տալուց յետոյ՝ անպատճառ պէտք է մեծ և կարևոր նշանակութիւն տան ռուսաց լեզուին, գրականութեան և պատմութեան։ Պէտք է ամեն կերպ աշխատել, որ թեմական դպրոց աւարտածը լաւ գիտենայ իր մայրենի լեզուն և նաև կարողանայ կեանքի մէջ հարկ եղած դէպքերում պարզ ու անսխալ արտայայտել իր մտքերը ռուսերէն։ Այս բանի համար պէտք է ոչինչ չը խնայել և ոչ մի զոհաբերութեան առաջ կանգ չառնել։ Սակայն ինչ ենք տեսնում։ Մեր թեմական դպրոցներ աւարտածները սիրում են ճառել փիլիսոփայութիւնից, հոգեբանութիւնից, սիրում են զբաղվել համաշխարհային խնդիրների լուսաբանութեամբ, պատրաստ են առաջնորդելու մարդկութիւնը դէպի երջանկութիւն և ընդհանուր եղբայրութիւն, որովհետև նրանց այդպէս են ուսուցել և համոզել, թէ բաւական է մի քանի էժանագին, սակայն խորիմաստ և փքուն վերնագիրներով գրքեր կարդալ համաշխարհային, բայց մինչև օրս չը լուծված հարցերի և խնդիրների մասին, բաւական է յարել մի որևէ մեծախօսում, մոգական գաւազանի մի հարւածով կեանքը երջանկացնող ծրագրի, և ահա հնարաւոր է յեղաշրջել ամեն ինչ և իրականացնել երկրային դրախտը...

Իսկ երբ պէտք է մայրենի լեզուով կամ ռուսերէն մի որևէ բան կարդալ, գրել կամ մի միտք արտայայտել, այդ ժամանակ մեր թեմական դպրոցներն աւարտածները ցոյց են տալիս իրանց կատարեալ անանկութիւնը և բոբիկութիւնը. չը գիտեն ոչ կանոնաւոր կարդալ, ոչ գրել և ոչ էլ խօսել... Եւ որ ամենից ցաւալին է, նրանք ամենևին նշանակութիւն չեն տալիս կանոնաւոր խօսելուն, անսխալ գրել-կարդալուն և ոչ մի պահանջ չեն զգում նրանք ուղղվելու։ Հայ լեզուի, գրականութեան, պատմութեան և ռուսերէնի իմանալը,—ահա ամենաէականը, ահա այն գլխաւոր առանցքը, որի շուրջը պէտք է պտտի թեմական դպրոցների «ընդհանուր կրթութիւն» տալու ծրագրի մշակման կամ բարենորոգման խնդիրը։

Իսկ գալով այն խնդրին, որ մեր թեմական դպրոցները մատակարարում են ծխական դպրոցներին ուսուցիչներ, ուրեմն և երբ թէ նպատակայարմար է, որ ամեն մի թեմական դպրոց ունենայ «մասնագիտականմանկավարժական դասընթացներ», այսքանը կասենք, որ բաւական է ունենալ մի կենտրոնական մասնագիտական ուսուցչանոց, որը լի ու լի կը բաւականացնէ մեր ծխական դպրոցները, տալով պատրաստված ուսուցիչներ, քան թէ ամեն մի թեմական դպրոց ունենայ իր ուսուցչանոցը։

Այդ տեսակէտից շատ յարմար է, ինչպէս և շատ անգամ շեշտվել է մամուլի մէջ, վերածել Գէորգեան ճեմարանի լսարանները ուսուցչանոցի, ուր թեմական դպրոցներն աւարտածները, որոնք կը ցանկանային նուիրվել ուսուցչութեան, առանձին քննութեամբ կընդունվեն և 3-ամեայ մասնագիտական-մանկավարժական պարապմունքից յետոյ՝ իրաւունք կը ստանան դասաւանդել ծխական դպրոցներում։

Արշ. Ջիլինկարեանը «Ինչու են մանուկները հէքիաթներ սիրում» յօդուածով պաշտպան է հանդիսանում հէքիաթների դասաւանդութեան, որովհետև «առօրեայ փորձը, կեանքի օրէնքները (sic) մեզ ցոյց են տալիս, որ հէքիաթները մանուկներին մեծ բաւականութիւն և ուրախութիւն են պատճառում»։

Ուրեմն դուրս է գալիս, որ՝ ինչ որ մանուկներին բաւականութիւն և ուրախութիւն է պատճառում՝ կարելի է դասաւանդել։ Միթէ այդ տեսակ խախուտ սկզբունքի վրա է հիմնաւորվում հէքիաթների օգտակէտութիւնը։ Մանուկներին շատ, մինչև իսկ վնասակար բաներ կարող են «մեծ բաւականութիւն և ուրախութիւն» պատճառել, սակայն այդ մեզ իրաւունք չէ տալիս մանկան ուրախացնող և բաւականացնող բանը դարձնել ուսուցման նիւթ։ Ճիշդ է, ինչպէս և փօկուսները, հէքիաթներն էլ մանուկներին տալիս են «հետաքրքրութիւն», սակայն պնդել թէ «մտաւոր և բարոյական պաշար» ևս տալիս են,—այդ շատ կասկածելի է և վիճելի։

Հայոց լեզուի ամենակնճռոտ և շատ դժուարութիւններ, մանաւանդ դասաւանդման ժամանակ յարուցանող, խնդիրներից մէկն էլ ուղղագրութեան խնդիրն է, որին Նիկողայոս Տէր-Ղևոնդեանը նուիրել է մի շարք յօդուածներ «Նոր դպրոցում»։

Գովելի է և արժանի ամեն խրախուսանքի Ն. Տէր-Ղևոնդեանի եռանդը, որով նա, լեզուի՝ գրել-կարդալու ուսուցման և գործադրման համար իբրև ուղեցոյց և առաջնակարգ սկզբունք ընդունելով ամենից առաջ լեզուի պարզութիւնը և հեշտութիւնը, պաշտպան է հանդիսանում մինչև իսկ լեզուական արմատական փոփոխութիւնների և բարենորոգումների՝ գիւրացնելու համար գրել-կարդալը։

Այդ նպատակով առաջարկվում է ու (у) և իւ (ю) հնչիւնների հայկական նշանագրերը տպագրի համար ևս միասին կցված գործածել, այսինքն ո և ւ (у), ի և ւ (ю) ձուլել տալ կցված, որով ընթերցանութիւնը կը հեշտանայ և շատ շփոթութիւնների առաջն էլ կառնվի։

Հետաքրքրական են մայիսեան համարի նաև միւս յօդուածները. երաժշտութեան մասին նուիրված երկու յօդուածների հեղինակները թւելով երաժշտութեան այժմեան դասաւանդութեան պակասաւոր կողմերը՝ առաջարկում են երաժշտութեան դասաւանդութիւնը հիմնել ընդհանուր՝ եւրօպական երաժշտութեան սկզբունքների և մեթօդների վրա և աւանդելի նիւթն էլ պէտք է աշխատել, որ համապատասխանէ սաների հոգեկան-մտաւոր աշխարհին, ինչպէս օրինակ՝ մանկան պէտք է խսկապէս բովանդակութեամբ մանկական երգեր սովորեցնել և այլն։ Մնացեալ յօդուածները նուիրված են դպրոցական առողջապահական, ժամանամարզական, մտաւոր յոգնութեան, քննութիւնների վնասակարութեան կարևոր խնդիրներին, որոնց վրա կանգ առնել չենք կարող տեղի սղութեան պատճառով։ Ամսագրի վերոյիշեալ համարում վերջանում է Տ. Գիւզալեանի խիստ շահեկան քննադատական-գրախօսական յօդուածը Ա. Աթանասեանի բնական պատմութեան դասագրքի մասին։ Թող մեր ուսուցիչները առանձին ուշադրութեամբ և հետաքրքրութեամբ կարդան այդ՝ իրանց համար վերին աստիճանի կարևոր յօդուածը։

Ա. Նազարէթեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 11 յուլիսի

Կ. Հ. Բ. Ընկ. յանձն առաւ հրատարակել իմ «Իրադինական դասեր» հեղինակութիւնը, որ անշուշտ մինչև առաջիկայ սեպտեմբեր լոյս կընծայվի։

Բայց դեռ ևս անտիպ է մնում միւս կարևորագոյն աշխատութիւնս՝ «Նոր այբբենարանը» (օրգանական մեթօդով)։ «Իրադինական դասերը» օրական պահանջ են, իսկ «Նոր այբբենարանը» կուլտուրայի կանոնաւորութեան խնդիր, եթէ իրօք մեր դպրոցներում գրել կարդալը տակաւին անկերպարան ձևով է աւանդվում, հետևապէս հանրակրթութեան ամբողջ գործը դանդաղանում և սակաւարդիւն է հանդիսանում, ինչպէս որ տեղեակ մարդիկ կարող են դատութեամբ հաստատել։

Ապա ուրեմն փոքրիկ գումարներ ունեւորներից խնդրում եմ աջակցել ինձ այդ ձեռագրի տպագրութեան, քանի որ դեռ ժամանակ կայ մինչև սեպտեմբերը։ Ձեռագրի ծաւալը մեծ չէ, ուստի և հրատարակութեան ծախքը շատ չի լինի։

Ես պատրաստ եմ հրատարակչին այդ ձեռագիրը վաճառել այնպիսի պայմաններով, որ նա իր բոլոր ծախքերը հանելուց յետոյ՝ գործ դրած մայրագումարին ապահովապէս ստանայ առ նուազը 40 տոկոս։ (Հասցէս՝ Могнинская №, 4)։

Այս էլ պէտք է աւելացնեմ, որ իմ աշ-

խատութիւնը միայն այբբենարան է, այսինքն ուսման 4 կամ 5 ամսվայ գործ, և ուրեմն ուսուցիչը այնուհետև կարող է ուսումը շարունակել իր սիրած գրքոյկներից մէկով—«Լուսաբերով», «Արևիկով» և կամ մի ուրիշ ընթերցարանով։

Սեդրաք Մանդինեան

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ

Այս տարվայ սկզբում երբ ես բաղդ ունեցայ այցելելու Վենետիկի Ռափայէլեան դպրոցը հայր Էփրիկեանի սիրալիր ուղեկցութեամբ, առաջարկեցի դպրանոցի տեսուչ հայր Թորոսեանին բաց անել նոյն այդ Ռափայէլեան դպրանոցում հայագիտութեան ամառային դասընթացքներ, Եւրոպայի հայ և նոյնիսկ օտար ուսանողութեան համար։ Իմ այս առաջարկը համակրութեամբ ընդունվեց թէ հայր տեսչից և թէ հայր Ս. Էփրիկեանից, միայն առաջարկվեց ինձ այդ մասին լրագրութեան միջոցով հարց բարձրացնել։

Արդ՝ քանի որ մօտ օրերս Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան ընդհանուր ժողովն է գումարվելու ուխտին վերաբերեալ զանազան խնդիրներ լուծելու և գործունէութեան ծրագիրներ մշակելու՝ օգտվում եմ առիթից հրապարակով առաջարկելու հայագիտութեան այդ բոցավառ բովին բաց անել հայագիտութեան ամառային դասընթացքներ։

Ես անհամեստութիւն եմ համարում բացատրելու Մխիթարեան հայրերին այդ դասընթացքների անհագին նշանակութիւնը և նոյնիսկ անհրաժեշտութիւնը. թոյլ եմ տալիս ինձ միայն հրաւիրել նրանց ուշադրութիւնը այն հանգամանքի վրա, որ Վենետիկն ամռան սկզբին և Մխիթարեանների Ազոլօ հովասուն գիւղն ամռան կիսից գեղեցիկ ամարանոց կարող են համարվել ուսանողութեան համար, Ռափայէլեան դպրանոցի պալատանման շէնքը և Ազոլօյի Ռափայէլեան սաների համար պատրաստված ամառային շէնքի մի մասը անհագին յարմարութիւններ կարող են ընձեռել, և որ գլխաւորն է՝ Մխիթարեան ուխտի մէջ կան արդէն լաւ ույժեր՝ հայագիտական առարկաների՝ հայոց լեզուի, պատմութեան, աշխարհագրութեան, հին և նոր գրականութեան, հայկական արուեստի և քաղաքակրթութեան դասատուութեան համար։ Բացի դրանցից, Ռափայէլեան դպրանոցի նիւթական միջոցները այնքան լաւ են, որ կարելի է այս դասընթացքների ծախսերն էլ նրա վրա բարդել, քանի որ դպրանոցի նպատակին միանգամայն համապատասխանում է և ի վերջոյ նոյն դպրանոցի բարձր դասարանների աշակերտներն էլ կարող են յաճախել այդ դասընթացքներին։

Յոյս ունեմ, որ ներկայ առաջարկս Մխիթարեան ուխտը, թերևս և հայ լրագրութիւնը, քննութեան կառնէ։

Եր. Լալայեան

ԹԵՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆ. ԽՈՐՀՐԴԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

«Մշակի» այս տարվայ № 130-ի մէջ լոյս տեսաւ իմ յօդուածը՝ «Մեր թեմ. ուսումն. խորհուրդները» վերնագրով։ Այս յօդուածս լոյս տեսաւ նախ՝ ուշացած ու ապա՝ ոչ իմ կողմից՝ յապաւած։

«Մշակի» № 145-ը գալիս է իմ յօդուածի մէջ յայտնված ենթադրութիւնների ապացոյցը տալու։ Միևնոյն համարում Գանձակի ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխական հոգաբարձութիւնը նոր աւագ և ոչ-աւագ ուսուցիչներ հրաւիրելու յայտարարութիւն է տպագրում, աւագ ուսուցիչը իր և իր խմբի իրանց տեղերում կացած-մնացած լինելու մասին է յայտարարում ի գիտութիւն հայ ուսուցչութեան։

Սա դեռ ևս մեր կեանքի մէջ գրեթէ չեղած օրինակ է։

Հոգաբարձութիւնն իր կարգադրութեամբ ցոյց է տալիս, որ չէ ճանաչում թեմ. խորհրդի տարածած շրջաբերականը, իսկ ուսուցչական խումբը ամուր բռնում է այդ խորհրդի շրջաբերականը և դիմումը ուղղում է հայ ուսուցչութեանը։

Ասել թէ Գանձակի բողոքող ուսուցչական խումբը չը գիտէ իր բողոքը ուր կամ ում ուղղելու տեղն ու իշխանութիւնը՝ շատ դժուար է. բայց որ այդ իմանալով հանդերձ իր բողոքը ուղղում է մամուլի միջոցով հայ ուսուցչութեանը՝ սա ևս առանձնապէս ուշադրութեան առնելու բնորոշ պարագայ է։

Ի դէպ հանգուցեալ Մկրտիչ կաթողիկոսի ժամանակ, երբ կարգադրութիւն եղաւ, որ մեր թեմ. դպրոցների հոգաբարձական կազմի մէջ լինեն 2 քահանայ անդամ և որ այդ քահանայ անդամների ընտրութիւնը կատարվի քահանաների կողմից,—մեր մամուլը (և ողջերիս գրողը) ձայն բարձրացրեց այդ կարգադրութեան դէմ, արդարապէս պնդելով որ մեր եկեղեցին առանձին դասակարգութիւններ չէ ճանաչում. բայց մեր կեանքի այն անտէր օրերում, երբ ամէն բան նիւթական հողի և ամէն խնդիր դասակարգային շահերի վրա էին չափում ու կռում մեր նորելուկ գործիչները, մոռացութեան տալով իրանց նախկին բողոքները, բերեցին իրանց թեմ. ուսումն. խորհրդի մէջ թեմի ծխականութեան կողմից ընտրված ներկայացուցիչների հետ թեմի ուսուցչութեան կողմից առանձին ներկայացուցիչներ ևս դրեցին։ Սրանով՝ իր գործերի տէր ու տնօրէն ծխին ժողովրդին իբրև ընդդիմադիր մի տարր՝ ծխից զատելով՝ ուսուցիչ ներկայացուցիչներին առաջ քշեցին։ Սա ևս մտածելու կէտ է։

Ո՛չ. մեր եկեղեցական կեանքի մէջ դասակարգային խտրութիւն չը կայ. ինչպէս օրինաւոր չէր թեմական դպրոցի հոգաբարձական խորհրդի մէջ հոգևորականների կողմից ընտրված առանձին հոգևորական ներկայացուցիչներ ունենալը, այնպէս և ընդունելի չէ թեմական խորհրդի մէջ ուսուցիչների կողմից առանձին ընտրված ներկայացուցիչներ կարգելը։ Ինչպէս հոգևորականը եկեղեցու անդամ է, այնպէս և ուսուցիչը։

Մեր ժողովրդավարական հոգով տոգորված եկեղեցին պիտի զերծ մնայ դասակարգերի ստորաբաժանվելու և դասակարգային շահերի կռիւներ ստեղծելու և մղելու վտանգներից ու փորձերից։

Վերն ասացի, որ առանձնապէս ուշադրութեան առնելու բնորոշ պարագայ է այն, որ Գանձակի ուսուցչական խումբը իր կոչը, իր դիմումն ուղղում է մամուլի միջոցով հայ ուսուցչութեանը։

Այս հանգամանքը շատ պերճօրէն հրապարակի վրա է դնում դասակարգային շահերի մարտահրաւէրը։

Ես իմ յօդուածի մէջ, որ ուղարկած էի «Մշակին», ի միջի այլոց նկատել էի, որ Թիֆլիսի թեմ. ուսումնարանական խորհուրդը չը պէտք է՝ լրագրութեան միջոցով թէ՝ առանձին՝ շտապէր դպրոցական խնդիրների մասին որևէ կարգադրութիւններ անելու, քանի որ ազգընտիր կաթողիկոսը հաստատված է և քանի որ շուտով գալու բազմելու է հայրապետական գահի վրա։ Ես գուշակած էի, որ կարող է խորհուրդը իր կարգադրութիւններով շփոթութիւններ առաջ բերել։ Յօդուածիցս այդ կտորը խմբագրութիւնը հանել էր, երևի, ի նկատի ունենալով, որ տպագրվում է Վեհափառ Հայրապետի արդէն ժամանած օրերում։

Գանձակի ցաւալի դէպքը գալիս է նախազգացումներս արդարացնելու։

Գանձակի ցաւալի դէպքը գալիս է շատ լուրջ խոհեր յարուցանելու և խնդիրները յուզելու։

Մեր կարծիքով՝ Գանձակի ցաւալի դէպքը և՛ անդրանիկ արդիւնքն է Թիֆլիսի աճապարանօք կազմված, աճապարանօք հրապարակ եկած և աճապարանօք հրամաններ արձակած թեմական ուսումնարանական խորհրդի։

Մեսրոպ ա.-ք. Մելեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պարսկաստանի մինիստրական ներկայ կազմի անդամների մասին առանձին-առանձին տեղեկութիւններ տուել ենք մենք արդէն։

Այսպէս՝ «Մշակի» № 150-ի մէջ (Պարսկաստանի շուրջը) տուել ենք կենսագրական տեղեկութիւններ ինչպէս նոր պրեմիեր-մինիստր նշանակված Նասր-իւլ-Միւլքի, նմանապէս և Սիփեհդարի մասին, խնամակալ Ազիդ-իւլ-Միւլքի մասին տալիս ենք այս համարում, սարդար Ասադի մասին կենսագրական նօտեր հրատարակել ենք «Մշակի» № 146-ում։

Անհասարակ նոր կազմակերպված մինիստրութեան մէջ մտել են այն անձինք, որոնց միջնորդութեամբ էին դիմել շահագրգռված պետութիւնների ներկայացուցիչները՝ խաղաղեցնել ժողովուրդը, երբ շահը ստորագրել էր սահմանադրութիւնը։ Աւելորդ չէ նկատել, որ նոր մինիստրութեան անդամներից շատերը ունեն եւրոպական բարձրագոյն ուսում։ Բոլոր ներկայ մինիստրները, բացի սարդար-Ասադից, կային այն մինիստրութեան մէջ, որ ընտրել է առաջին մէջլիսը։

ԱԶԻԴ-ԻՒԼ-ՄԻՒԼՔ

Պարսից նոր շահի խնամակալ Ազիդ-իւլ-Միւլքի մասին հետևեալ կենսագրական տեղեկութիւններն են հաղորդված «Р. В.» լրագրի մէջ։

Ազիդ-իւլ-Միւլքը Ղաջարական տոհմի մէջ ամենահնագոյնն է (նա պրինց չէ), վայելում է մեծ հեղինակութիւն և յարգանք պարսիկ ժողովրդի և հոգևորականութեան մէջ։ Ազիդ-իւլ Միւլքը, որ Նասր-Էդդին շահի թագաւորութեան ժամանակ վարում էր 14 պաշտօններ, յայտնի է իր ազնուութեամբ։ Քիչ դեր չը խաղաց նա Պարսկաստանի ազատութեան գործում իր հեղինակութեամբ ազդելով նախորդ շահի վրա։ Մուզաֆֆէր-Էդդինը պարսկական յեղափոխութեան սկիզբներում դիմեց նրա միջամտութեանը և ուղարկեց նրան Ղում՝ Թեհրան վերադարձնելու մայրաքաղաքից հեռացած պարսիկ հոգևորականութեանը։ Ազիդ-իւլ-Միւլքի և այն ժամանակվայ պրեմիեր Մուշիր-էդ-Դովլէի խորհուրդների շնորհիւ շահը ստորագրեց սահմանադրութիւնը։ Առաջին մէջլիսի ժամանակ երբեմն ինչպէս մէջլիսը, այնպէս և շահը դիմում էին նրա միջնորդութեանը և միշտ էլ աջակցութիւն էին գտնում նրա կողմից։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

13 յուլիսի

ՎՈՐՕՆԵԺ։ Զօրս դատաններում 1906—1908 թւերին կազմակերպված գիւղական եղբայրակցութիւնների և սօցիալիստ-յեղափոխականների գործը քննից Մոսկվայի ժամանակաւոր դատարանը և դատապարտեց 46 հոգու տաժանակիր աշխատանքների զանազան ժամանակով մինչև ութը տարի և մէկ ամիս, 11 հոգու բանտարկութեան երեք տարով, մէկին մէկ ամսով, 361 մարդու աքսորի, 95 հոգի արդարացված են։

ՕԴԵՍՍԱ։ Զինուորական-նահանգական դատարանում սկսվեց Նովօրոսիյսկի համալսարանի այն ուսանողների գործի քննութիւնը, որոնք մտնում էին կենտրոնական ուսանողական օրգանի կազմի մէջ 1905—1906 թւերին և որոնք մեղադրվում են այն բանում, որ ընկերակցութիւն կազմակերպելով իրանց նպատակ էին դրել գոյութիւն ունեցող կարգը տապալել։ Մեղադրվողները ութ հոգի են, ժիւրիորդը փախել է։ [illegible] աւելի վկաներ կան. պաշտպաններն են [illegible] Կուզմին-Կարաւաեւ և Բօբեանսկին։

ԼՈՆԴՈՆ։ Պատգամաւորների ժողովում Մակենա յայտնեց, որ կառավարութիւնը վճռել է ամէն միջոցներ գործ դնել՝ չորս նոր դրէդնօուտների կառուցումը արագացնելու համար մինչև 1912 թ. մարտ ամիսը։

ՊԱՐԻԶ։ Հաւասի հեռագրում են Աթէնքից. «[illegible] չեն արտասահմանում տարածված լուրերը զինուորական դաւադրութեան մասին։ Ցէօտօկիսի մինիստրութեան վարչութեան վերջին օրերում տեղի ունեցան օֆիցերների պարզէն ժողովներ, սակայն Ռալլիի կաբինէտի շնորհիւ կարգը վերականգնելու օրից օֆիցերները համոզված են, որ Ռալլին անկումն և եռանդուն կերպով կաշխատի զօրքը վերականգնելու մասին»։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ե. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամէն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11—ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։
Մ. Փ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Ն. Վ. ԱԼԲՐԵԽՏ—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.
Ա. Պ. ՀԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1 ժ. ներքին. և երեխայոց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6— հ. ժ., մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Զքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ամառային երթեւեկութիւն
(Թիֆլիսի ժամանակով)

Թիֆլիսից մեկնում է

ԲԱԳՈՒ՝ ՊՈՍՏԱՅԻՆ գնացքը 11 ժ. 38 ր. երեկ., Գանձակ է հասնում 6 ժ. 1 ր. առ., Եւլախ՝ 7 ժ. 58 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ 1 ժ. 12 ր. ցերեկ., Բալաջարի 4 ժ. 43 ր., Բագու՝ 6 ժ. 7 ր. երեկ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 6՝ 7 ժ. 36 ր. առ., Գանձակ է հասնում 1 ժ. 41 ր. ցերեկ., Եւլախ՝ 3 ժ. 36 ր. ցերեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 11 ժ. 37 ր. գիշ., Բագու՝ 12 ժ. 44 ր. գիշ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔ № 12՝ 10 ժ. 11 ր. երեկ., Գանձակ՝ 4 ժ. 13 ր. առ., Եւլախ՝ 6 ժ. 8 ր. առ., Հաջի-Կաբուլ՝ 10 ժ. 32 ր. Բալաջարի 1 ժ. 44 ր. ցերեկ., Բագու՝ 2 ժ. 18 ցերեկ.։

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՈՍՏԱՅԻՆ 1 ժ. 44 ր. գիշեր., Ալեքսանդրօպօլ է հասնում 12 ժ. 35 ցերեկ., Ուլուխանլու՝ 6 ժ. 11 ր. առ., Ջուլֆա՝ 1 ժ. 10 ր. գիշեր.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԱԳՐԱՆՔ. 5 ժ. երեկ., Ալեքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 38 ր. առաւ., Ուլուխանլու 9 ժ. 12 ր. առաւ., Երևան՝ 10 ժ. 7 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄ՝ ԱՐԱԳ. ԳՆԱՑՔ 8 ժ. 31 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 7 ժ. 41 ր. առ.։ ՊՈՍՏԱՅԻՆ՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ., Բաթում է հասնում 10 ժ. 33 ր. առ.։ ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 1 ժ. 1 ր. գիշ., Բաթում է հասնում 2 ժ. 34 ր. ցերեկ.։

Թիֆլիս է հասնում

ԲԱԳՈՒԻՑ ՊՈՍՏԱՅ. ԳՆԱՑՔԸ 8 ժ. 6 ր. առաւ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ № 5՝ 12 ժ. 11 ր. գիշ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ. № 11՝ 10 ժ. 45 ր. առ.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ ԱՐԱԳ. 9 ժ. 36 ր. առ., ՊՈՍՏ. 10 ժ. 38 ր. երեկ., ՄԱՐԴԱՏԱՐ՝ 8 ժ. 42 ր. առ.։

ՋՈՒԼՖԱՅԻՑ-ԵՐԵՒԱՆ՝ ՊՈՍՏ. 6 ժ. 26 ր. երեկ. ՄԱՐԴԱՏԱՐ-ԱԳՐԱՆՔ. 6 ժ. 27 ր. ցերեկ.։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարկաւոր է
Թեմականաւարտ
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
Մեծ-Սալա գիւղի օրիորդաց միդասեան դպրոցի համար։ Ռոճիկ 400 ր.։ Դասերի թիւն է 24։
Դիմել՝ Нахичевань н|Д., Сел. Большие-Салы. Попечителю М. Харабаджахянцу.
(չ. ու.) 652. 2—1

Ս. ԴԷՄՈՒՐԵԱՆ
„ՔՆԱՐ"
Ժողովրդական երգարան (եւրոպական նօտաներով)։
Գինն է 1 ռուբ.
Հասցէ՝ Делижанъ, Степану Демуряну
կամ
Тифлисъ, книж. магазинъ «Гуттенбергъ».
(չ. չ.) 654. 5—4

ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ՄԱՆՐՈՒՔԻ ԽԱՆՈՒԹ
Զեռնտու պայմաններով
Բէբուտովսկայա փողոց, № 48. Հարցնել խանութատեր Աստուր Աբրահամեանին։
(չ. ու. կ.) 656. 4—1

„Գուտտենբերգ"
Գրախանութը խնդրում է իր կլիենտներին, որ պատուէրներ տուած ժամանակ մանրամասն գրեն իրանց հասցէները, դասագրքերի մասին՝ անկազմ թէ կազմած, ո՛ր մասերը, հեղինակների անունները, պօստով թէ երկաթուղով ուղարկել, և այլն և այլն։ Ցանկալի է՝ գաւառական ուսումնարան. հոգաբարձուները կամ աւագ-ուսուցիչները պատուէրները քիչ շուտ տային։ Գրախան. ոչ մի ջանք չի խնայել և չէ խնայելու պատուէրները իսկոյն կատարելու համար։
645. 3—3

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ
և 3 տարի գործածութեան մէջ ծխ. դպրոցներում՝ հետևեալ դասագրքերը, կազմած համաձայն 1906 թւի նախագծի, գիտական եւրոպական ընտիր աղբիւրներից և ընտիր դասագրքերի հետևողութեամբ. «Բնագիտութիւն», 4 տարվայ դասընթացք, անօրգանական աշխարհից օրգանականը, նիւթի գենետիկական դասաւորութիւն։ «Ընդհանուր պատմութիւն», 2 տր. դասընթացք։ «Հայոց պատմ. և աշխարհագրութիւն», 4 տարվայ դասընթացք։ «Քաղաքացիական ուսմունք և առողջապահութիւն», 6 տր. դասընթացք։ Բոլորը նկարներով, քարտէզներով, ամփոփիչ և գրաւորների հարցերի ցուցակներով և դասաւանդական տեխնիկայի այլ և այլ յարմարութիւններով։ Ցանկալի էր հրատարակիչներ, որոնք իրանց պայմանները կամ իրանց հարկաւոր մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար. դասագրքերի նիւթերի մասին կարող են դիմել այս հասցէով՝ Вагаршапатъ, Араму Дадіанъ. Պատրաստվում են նաև «Հայրենագիտութեան և Երգեցողութեան» դասագրքեր. վերջինս ուսուցիչների համար բոլորովին նոր և այլ մեթոդով առաջնորդվելու համար։
650. 1—1

Լոյս տեսաւ և ուղարկվեց բոլոր բաժանորդներին
„Յուշարար"
Թատերական-գրական-գեղարուեստական պատկերազարդ հանդէսի № 13-ը հետևեալ բովանդակութեամբ.
Խօսքը անմահ է.—Աշըղ Ջիւանին։—Կ. Պօլսի ներկայացումները։—Իմ յիշողութիւններս։—Պարսկական բանաստեղծութիւնը Անիի պարիսպների վրա։—Ո՞վ է մեղաւորը։—Բայց թառամել են ծաղիկները...—Ամենաբարձր երջանկութիւնը։—Նամակներ խմբագրութեան։—Թատրոնական քրօնիկոն։ Պօստ-արկղ։
Բաժանորդագրութիւնը շարունակվում է. տարեկան 5 ր., արտասահման 6 ր.։ Դիմել՝
Тифлисъ, редакція «Ушараръ»
655. 1—2

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ
ԻՆԺԵՆԵՐԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ
Վիսմարում, Բալտիկ ծովի վրա։
Դասընթացքներ այլազգիների համար։
Ընդունելութեան պայմանները ծրագրի մէջ են։
(398567) 10—10

ՄԱՀ ԲԱՂԼԻՆՋՆԵՐԻՆ
Նորութիւն. ռէկլամ չէ.
«ԿԼՕՊՕՎԻՆ»
Շուտափոյթ ոչնչացնում է բաղլինջներին և նրանց սաղմը։ Սրուակի գինը 35 կոպ.։ Պահեստը միայն ԱԽՕԲԱՋԷԻ մօտ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ։ Ուղարկում ենք վերադիր վճարով։ Դեղավաճառներին զեղչ։ Պահանջեցէք յամառօրէն «ԿԼՕՊՕՎԻՆ ԱԽՕԲԱՋԷ»։
Հասցէ՝ Тифлисъ, памятникъ Воронцова, ул. Некрасова, № 14, складъ Ахобадзе.
(օ. մ.) 568. 30—15

100 ՌՈՒԲԼԻ ՊԱՐԳԵՒ

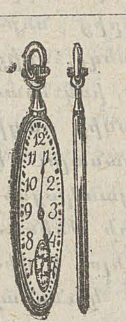

կը ստանայ իւրաքանչիւրը, ով կապացուցէ, թէ մինչև օրս չեղած արժէք ունեցող մեր առաջարկած 15 առանձին առարկանները չարժեն այն գինը, որ նշանակված է, ընդամէնը միայն 3 ր. 85 կ.։ 1) Գրպանի շքեղ ժամաց., տղամարդկանց համար, բաց, սև պողպատից, անկերային ընթացքով (ոչ-ցիլինդր), քարերով, զսպանակը կոտրվելուց պահպանող գործիքով, փոշուց պահպանող ապակիով և մինչև րոպէները ստուգված ընթացքով։ 2) Էլեգանտ, ոչ-սև շղթայ, երկար կամ կարճ։ 3—5) Նորութիւն! Արծաթէ՝ 84 յարգի 3 հատ բրելոկ—«Հաւատ», «Յոյս», «Սէր»։ 6) Այծեմաշկի քսակ ժամացոյցի համար։ 7) Ժամացոյցը գողացվելուց պաշտպանող գործիք։ 8) Դոկտ. Կոխի մունդշտուկ-ապարատ՝ անվնաս ծխելու համար։ 9) Նիկէլեայ ծալվող լուցկարկղիկ։ 10) Գաղտնիքաւոր նիկէլեայ պորտ-պապիրոս։ 11) Արտասահմանեան կաշուէ պորտմօնէ 7 բաժանմունքով (առանձ. բաժ. ոսկէ դրամների համար), ժեխանիկ. փականով՝ պարունակելով իր մէջ տեղ կնիքի համար։ 12) Կաուչուկէ կնիք՝ ապսպրողի անուն-ազգանունով։ 13) Մի սրուակ թանաք կնիքի համար։ 14) Վերջին նորութիւն! Ամերիկական խոշորացոյց-պանորամա 2 ախրոմատիկ՝ խիստ մեծացնող ապակիով և նկարների համար անհրաժեշտ յարմարութիւններով։ 15) Արտիստիկ կատարված 25 հատ նկար։ Այդ բոլորը միայն 3 ր. 85 կ.։ Փակ ժամացոյց, բոլոր գարնիտուրով —4 ր. 85 կ.։ Ժամացոյցին կցվում է երաշխաւորութիւն 6 տարով։ Ուղարկվում է և առանց կանխավճարի՝ պատուէրը ստանալուց անմիջապէս։ Ծանապարհածախքը՝ Եւրոպ. Ռուսաստ. 55 կ., Սիբիր՝ 90 կ.։ Խնդրում ենք պատուէրները հասցէագրել՝ „Базаръ Новостей". Варшава, Грибная площ. 6—81. Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։
(15) (B. 27096) 342. 2—2

Ո՞Վ Է ՄՕՋԵՐԸ

Մօզէրը—դա ժամացոյցների խոշոր գործարանատէր է, որը աշխարհահռչակ անուն ունի։ Մօզէրը իր ֆաբրիկայից բաց չէ թողնում նը ստուգված ժամացոյցներ։ «Մօզէր» մակագրութիւնը ծառայում է իբրև ամենալաւ երաշխաւորութիւն ժամաց. յատկութեան, ամրութեան և ուղիղ բանելուն։ Մօզէր ժամաց., սև պողպատի, տղամարդ. համար, բաց, շատ տափակ (արծաթէ ռուբլու նման), ֆանտաստիկ ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ ցիֆերբլատով, լարումը առանց բանալիի, ռէմօնտուարը 10 քարերով, ձևը նոր մօդայով, շքեղ (գինը միայն ժամանակաւորապէս պակասեցված է), 10 ր. փոխար. միայն 3 ր. 15 կ., 2 հատը՝ 6 ր։ Այդպիսի ժամաց. տափակ, «Մօզէր», փակ—4 ր. 15 կ., 2 հատը՝ 8 ր.։ Բերել տուէք և ընդմիշտ շնորհակալ կը մնաք մեզանից։ Իւրաքանչ. ժամաց. երաշխաւորվում է 5 տարով։ Ծանապարհածախքը մինչև 4 հատի համար 40 կ. (Սիբիր՝ 75 կ.)։ Ուղարկ. վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի։ Հասցէագրել՝ Т-во «ВПЕРЕДЪ», Варшава, Панская 39—78. Առանձնապէս ձրի ուղարկվում է շքեղ, նոր մօդայի շղթայ՝ «կօմպաս» բրելօկով։
(25, 30. յուլ. 15.) (B. 39116) 561. 3—3

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ!!!
Ծոցի ժամացոյց մշտական օրացոյցով

Այդ ժամացոյցը ցոյց է տալիս օրը, ամսաթիւը և ամիսը։ Գիշերվայ իւրաքանչիւր 12 ժամին սլաքները ավտոմատիկ կերպով թռիչք են անում և ցոյց են տալիս եկող օրը և ամսաթիւը։ Բացի դրանից, այդ ժամացոյցը իսկական «ԱՆԿԵՐ» է, 15 քար. ընթացքով, սև պողպատից, լարվում է 40 ժամը մի անգամ, մետալ. ցիֆերբլատով և ուղիղ ընթացքով։ Գինը միայն 4 ր. 50 կ., 2 հատը 8 ր. 50 կ.։ Ուղարկվում է վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի, 6 տարվայ երաշխաւորութեամբ։ Առաքումը 1 հատից մինչև 4 հատը 40 կ. (Սիբիր 75 կ.)։ ՄԵՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ Է! Էժան ժամացոյցների խաւից մի ընկնէք, այլ բերել տուէք մեզանից այդ ժամացոյցը և դուք մեզանից միշտ շնորհակալ կը մնաք։ Մօդային փոքրիկ շղթաներ իսկական նոր ոսկուց, գեղեցկաշէն բրելօկով՝ 75 կ. և 1 ր. 50 կ., երկու հատը 2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։ Խնդրում ենք վերաբերվել մեզ կատարեալ վստահութեամբ, իսկ մենք համարձակվում ենք հաւատացնել ձեզ, որ ամէն ջանք գործ կը դնենք պատգայում ևս արդարացնել մեզ այնքան յաճախ արտայայտված վստահութիւնը և շնորհակալութիւնը։
Հասցէն՝ Штрумфельдъ, Варшава, Св. Креста 48. Отд. 23.
(17. յուլ. 1, 15) (B. 37781) 530. 3—3